P. GAUGUIN

NOA NOA

58

PAUL
GAUGUIN

NOA
NOA

YANKI YAYINLARI

Seri No: 58

PAUL GAUGUN

NOA NOA

Türkçesi:
KEMÂL KANDAŞ

YANKI YAYINLARI

Dizgi - Baskı
YAYLACIK MATBAASI
İSTANBUL — 1972

«Dites qu'avez-vous vu?»
Charles Baudelaire (*)

Altmış üç günlük bir yolculuktan sonra 8 haziran gecesi, denizde bir o yana, bir bu yana dolaşarak hepimizi şaşkına çeviren bir ateş gördük. Karanlık göğü ikiye bölen dişli bir yarıktan, denize doğru siyah bir koni uzanıyordu.

Bir kaç saat sonra gün ağarmaya başladı. Yavaş yavaş kör kayalardan uzaklaşarak limana girdik, elverişli bir yere demir attık, kazasız belâsız karaya çıktık.

Altmış üç günden beri sabırsızlıkla beklediğimiz bir şeydi bu.

Adanın bu yanında, ilk bakışta hiç bir olağanüstülük göze çarpmıyordu. Hiç bir şey, örnek olarak, Rio de Janeiro'nun gözalıcı körfeziyle boy ölçüşemezdi.

(*) Söyleyin ne gördünüz?

Dalgalar arasında sipsivriliğiyle ilgi çeken su başmış bir tepeydi burası. Tepeye sığınan bir aile zamanla üreyip kalabalıklaşmış, mercanlar da yukarılara doğru tırmanıp oralara sağlamca yerleşince, yüzlerce yıllık akıntının ortasında yeni bir ülke doğmuştu.

Ülke gittikçe genişliyerek önemli değişikliklere uğradı. Ancak, ilk özü, ilk kişiliği yitirmedi. Dört bir yanını çevreleyen denizle bütün dünyadan ayrı ve uzak kaldı.

Sabah saat onda valiye gittim. İlk karşıma çıkan zenci Lacascade oldu ve benimle çok önemli biriymişim gibi ilgilendi.

Bu şerefi, -Fransız hükümetinin neden beni atadığını halâ kestiremediğim- memurluk görevime borçluydum.

Elbette ki, bu, sanatımla ilgili bir görevdi. Ancak, Lacascade'ın gözünde «memur» memurdu ve bu sözcük, «casus» sözcüğüyle aynı anlama geliyordu. Onu bu saplantısından vazgeçirmeye ilişkin bütün çabalarım boşa gidiyordu. Çevresindekilerin tümü de onun bu yanlış düşüncesini paylaşıyor, memurluğumun bildikleri türden bir memurluk olmadığına kimse inanmak istemiyordu.

Kısa bir süre sonra, burada yaşamak benim için taşınması güç bir yük olmaya başlamıştı. Açıkçası, burası da tam bir Avrupa'ydı, -sonunda kopup kendimi kurtardığımı sandığım Avrupa'ydı- ve geleneklerimizin, modalarımızın, çılgınca yaşama düşkünlüklerimizle, kültür gülünçlüklerimizin sömürge züp-

peliğiyle kaynaşmış bir karikatüründen başka bir şey değildi.

Kaçıp kurtulmak istediğim şeylerdi bütün bunlar. Bunlara yeniden kavuşmak için bu kadar uzun bir yol katetmeyi göze almam pek mi gerekliydi, diye düşünüyor, kendi kendime kızıyordum.

Memurluğum yüzünden beni ilgilendiren bir olay vardı. Kral Pomare çaresiz bir hastalığa yakalanmıştı. Her gün ölümü bekleniyor, kent, gittikçe daha yadırgatıcı bir görünüşe bürünüyordu.

Yerlilerin, ağır başlı ve donuk yüzlerle, burunlarından soluyarak, sarayın önünde bekleşmeleri sırasında da, tacirler, memurlar, subaylar, askerler, yani tüm Avrupa'lılar, her zamanki gibi gülüp eğleniyor, şarkı söyleyip, dansediyorlardı.

Denizin mavisiyle güneş ışınlarını kaynaştıran limanın kenarında, sık sık şimşek gibi çakıp alevler saçan gümüş parıltılı kör kayalar dizisi önünde, alışılmamış, telâşlı gidiş gelişleriyle, portakal renkli yelkenliler göze çarpıyordu. Bunlar, krallarının son nefesine yetişebilmek için koşup gelen ve Fransa'nın ülkelerine kesin olarak elkoyma töreninde hazır bulunmak istiyen komşu adalar halkından yerlilerle dolu teknelerdi.

Kötü haberi gökyüzünden almışlardı. Ne zaman bir kral ölüm döşeğine düşse, güneş batarken, dağlar, kararlaştırılmış bir yerde, dumanların oluşturduğu kara bir lekeyle ör-

tülürdü.

Kral öldü ve sarayında Büyük Amiral üniformasıyle herkese gösterildi.

Kraliçe Maraü'yü, orada, gözalıcı salonu çiçekler ve kumaşlarla süslerken gördüm. Gömme töreninin süsleme işleri için danışmaya gelen ilgili müdüre, soyunun görkemli içgüdüsüyle çevreye güzellik veren ve dokunduğu her şeyi sanat eserine çeviren kraliçeye gösterdim.

Elbtte ki, daha ilk karşılaşmada onu eksiksiz tanıyabilmem kolay değildi. Karşılaştığım çeşitli şeyler ve insanlardan, tam istediğim gibisini bulduğum sandıklarımdan çoğu, sonradan beni tam bir düş kırıklığına uğratmıştı.

Bütün Avrupalı bayağılıklardan, kabalık ve alçaklıklardan usanmıştım. Avrupalı olan her şey bana tiksinti veriyordu. Ülkenin derinliklerine dalmak, Avrupalılık bulaşmamış yerlilerle tanışmak istiyordum. Bu elkonulmuş ülkede, bazı yerlilerin, bizden getirilmiş zararlı öğretilerin kolayca bozulmaya elverişli boyası altında, soydan gelme köklü kişilikleriyle, ilkel güzelliklerini koruduklarını görmüştüm.

Çoğu ilişkilerimde yanılgılara düşüyordum. Kraliçeyle ilk karşılaşmamızda da, genel olarak, duygulu ve tombul bir kadının soylu güzellik ve zevkinden öte pek bir şey görememiştim. Sonraları yargılarım değişti. Kraliçenin olağanüstü çekiciliğine ve görkem-

li kişiliğine yenik düştüm. Beni büyülemişti. Onda bütün Tahitili'lerin tertemiz bir karışımını buluyordum. Erkek kardeşi ve ailesinin tüm insanları gibi, o da, saygıdeğer bir büyüklük ve görkemlilikle, ataları büyük kabile reisi Tati'yi andırıyordu. Soyunun bütün güzelliği onda toplanmıştı. Olağanüstü çekicilikte bir güzellikti bu.

Bir tapınağın direkleri gibi sağlam ve güçlü beden yapısı içinde, biçimli kollarıyle, dışarıya fırlamış yatay omuz çizgisinin oluşturduğu üçken, hiç istemediğim halde bana, Hıristiyan inancının sembollerinden biri olan kutsal üçkeni düşündürüyordu.

Arasıra, gözlerinde, yakıcı bir tutkuyla şimşek gibi çakan bir alev parlıyordu. Adaların Okyanus'un ortasından su yüzüne çıktıkları sırada bitkilere çiçek açtıran ilk güneş ışınıydı belki de bu.

Bütün Tahitili'ler kara giysilere büründüler. İki gün durmadan yas türküleri söylediler, ölünün arkasından bağıra bağıra gözyaşı döktüler.

Tam bir Patetik Sonat'tı bütün bunlar benim için.

Sonra gömme törenine geçildi. Tören alayı, sabahın saat onunda saraydan ayrıldı. Askerler başlarına beyaz miğferler geçirmişlerdi. Memurlar siyah frakları, yerliler de yas giysileri içinde törene katıldılar. Ayrı bölge insanları, ayrı guruplar halinde yürüyor, her gurubun başkanı, elinde bir Fransız bayrağı ta-

şıyordu.

Çevreyle utanç verici bir uyumsuzluk gösteren, çimento ve taş yığını, biçimsiz ve zevksiz bir anıt önünde duruldu.

Fransızca çevirmeni Lacascade, hazır bulunan Fransızlar'a, her yerde geçerli beylik örneğe uygun bir konuşma yaptı. Sonra bir Protestan papazı dua etti. Kraliçenin kardeşi bir iki sözcük tekrarladı ve tören bitti.

Arabalara doluşup, birbirleriyle itişip kakışan memurlar, kalabalığı yarıp geçti. Her şey, bir «yarış sonu dönüşü» görünüşüne büründü.

Derken, asık suratlı yerlilerin, yollar üstünde, yüksek sesle, Fransızlar'ın ilgisizliğinden yakındıkları uzun günler geçti. Halk yeniden eski neşesine kavuştu. Çıplak ve güçlü ayaklarıyla, kalçalarını bir o yana, bir bu yana kıvırarak tozu dumana kattıkları yollar, istek dolu canlı konuşmalarla çınlamaya başladı. Fatüa nehrine varınca dağılıyor, kayalar arasına çömelip gözden kayboluyorlardı. Kadınlar, şurada burada, suyun içinde, bellerine kadar sıvanıp kuşaklarına iliştirilmiş etekleriyle, sıcakta uzun yol yürümekten yorulmuş bacaklarını ve kalçalarını serinletmeye çalışıyor, bu arada da temizlenmiş oluyorlardı. Sonra da, bu çok sağlıklı genç yaratıklar, lâstik toplar gibi dipdiri memelerini, ince pamuklu giysileri içinde çalımla gerdirerek, güzellik Tanrıçaları gibi tekrar yollara dökülüp, Papeete'ye dönüyorlardı. Ortalığa yarı hayvansal, yarı bitkisel bir korku yayılıyordu. Hayvanların kanıyle, bit-

kilerin tac yapraklarından elde edilen bu kokuyu saçlarına sürüp

— *Téiné merahi noa noa* (İşte güzel koku), diyorlardı.

Sırtımda yalnız bir paréo (*) ile uzandığım yatağımda acılar içinde kıvranırken prenses odama girdi. Soyluluğu içinde gerçekten eşi bulunmaz bir kadındı

— *Ja Orana* (Selâm Sana) *Gauguin* dedi, hasta olduğunu öğrendim, yoklamaya geldim!

— Adınızı sorabilir miyim ?

— Vaitüa !

Vaitüa, adaya ayak bastıklarından bu yana, Avrupalı'ların aşağılatıcı ve soysuzlaştırıcı etkileri yüzünden artık pek raslanamıyan gerçek prenseslerden biriydi. Siyah giysileri içinde çıplak ayakları ve kulaklarının arkasına iliştirdiği kokulu çiçeklerle çok sade bir görünüşü vardı. Kral Pomare'ın yeğeniydi ve onun yasını sürdürüyordu. Babası Tamatoa, Amiralîn yanında, bütün karşılaşmalarda hazır bulunduğundan, subaylar ve memurlarla kaçınılması olanaksız sıkı ilişkiler içinde olmasına rağmen, soyunun özelliklerinden hiç bir şey yitirmeden kişiliğini sürdürmüş görkemli bir Maori, kızgınlık anlarında, devlere yaraşır güçlülüğüyle tanınmış bir belâlı, taşkınlıklarla dolu eğlence gecelerinde adı pek sık geçen ünlü bir ayyaştı.

(*) Parêo — kuşak: yerlilerin biricik giyim eşyası.

Ölmüştü. Vaitüa'nın tıpkı ona benzediği söylenirdi.

Dudaklarımda kuşkulu bir gülümseme ve adaya elkoymuş Avrupalı'ların pişkinliğiyle bu ilgi çekici prensesi seyrediyor, arasıra kendimi toparlayıp, daha kibar ve içten olmam gerektiğini düşünüyordum :

— Gelişine çok sevindim Vaitüa. Beni duygulandıran büyük bir dostluk gösterisi bu. Birer absent alabilir miyiz ?

Ve parmağımla odanın bir köşesinde duran şişeyi gösterdim.

Oraya doğru yürüdü, şişeyi almak için eğildi. Davranışlarında ne sevinç, ne de, isteksizlik ve çekingenlik göze çarpıyordu.

Eğilişi sırasında, hafif ve saydam giysisi, yuvarlak kalçaları üstünde gerildi. Kuşkusuz, tam bir prensesti Vaitüa. Soyunun ve soyluluğun bütün erdemleri vardı onda. Devce yiğitlik, yüreklilik ve gurur... Geniş omuzlarına sapasağlam yerleşmiş vahşi ve gururlu bir baş...

Önceleri, avını boğazlamak için sabırsızlanan, acımasız, kurnaz ve hilebaz vahşi hayvan görünüşünü, yamyam çenesini, parçalamaya hazır keskin dişlerini yadırgamış, çok biçimli ve soylu alnına rağmen, güzel bulmamıştım.

Yatağımın kenarına oturdu. Karyolamın zayıf ayakları ikimizi birden taşıyamazdı, ama, onun buna aldırış ettiği yoktu.

Karyola, çatırdayıp sallanmasına rağmen dayandı, parçalanıp göçmedi.

İçtiğimiz sürece birbirimizi iyice tanımaya

çalışıyorduk. Ancak, konuşmamız buna elverişli bir doğrultuda gelişemiyor, sık sık tekrarlanan süreli susuşlar, beni tutuk ve çekingen yapıyordu.

Belli etmeden prensesi inceliyordum. O da gözucuyla beni süzüyordu. Saatler geçiyor ve şişe bitiyordu.

Korkusuzca içiyordu Vaitüa. Bir ara, eline bir Tahiti sigarası alıp yanıma uzandı. Çizgileri gözalıcı ve yumuşaktı. Ayakları, mekanik bir gerilim içinde, karyolanın ucundaki tahta üstünde, sağa sola gidip geliyordu. Gözleri alev alev yanıyor, dudaklarının arasından süzülen ıslıksı ve düzensiz soluk, kendini kanlı bir keyfin tadına bırakmış vahşi bir kedinin isterik mırıltılarını andırıyordu.

İnsan kolayca değişebilen bir yaratık. Şimdi onu çok güzel buluyor, heyecanlı bir sesle «senden hoşlanıyorum» deyişinden mutlu oluyordum.

Gerçekten pek nefis bir kadındı prenses Vaitüa.

Eğitim yılları sırasında kızkardeşinin yanında geçen çocukluk günlerinden bir anısını anlatmak için, herhalde hoşlanacağımı düşünerek, söze, La Fontaine'den bir masalla başladı *Ağustos Böceğiyle Karınca.*

Bütün sigaralar içilmişti.

Prenses yerinden doğrularak:

— Biliyor musun Gauguin, dedi, ben senin La Fontaine'ini sevmiyorum!

— Nasıl?.. Demek bizim iyi La Fontaine'i-

mizi?..

— Sizin için iyi olabilir, ama ahlâkı bana çirkin görünüyor. Karıncalar... (Ağzı pek belli bir iğrenme duygusuyle gerilmişti). Ya ağustos böcekleri? Onlar, ah onlar! Şarkı söylerler, şarkı söylerler, durmadan şarkı söylerler!..

Ve beni unutmuş gibi, uzaklara dalmış gözleri pırıl pırıl, gururla ekledi

— Ne görkemli bir ülkemiz vardı bizim, satılmadan önce. Yüzyıllar boyu şarkı söylenirdi. Durmadan şarkı söylemek, durmadan bir şeyler vermek!..

Ve çıkıp gitti.

Tekrar yatağıma gömüldüm. Sözleri uzun süre kulaklarımda çınladı «*Selâm sana Gauguin!*». Beni okşayan, bana mutluluk veren sözlerdi bunlar.

Kral Pomare'ın ölümüne ilişkin resmî törenle birlikte anımsadığım bu olay, belleğimde hiç silinmiyen derin izler bırakmıştır.

Beyazlar gibi, Papeete'nin kendi yerlileri de, «merhum» u çabucak unuttular. Gömme töreninde hazır bulunmak için komşu adalardan gelenler teker teker geri döndüler. Mavi deniz, bir kere daha portakal renkli binlerce yelkenle doldu. Sonra da, her şey eskisi gibi, alışılmış olağan durumuna döndü.

Yalnızca bir kral eksilmişti, o kadar!

Onun ölümüyle eski geleneklerin son izleri de yitip gitmiş, Maorie'nin tarihi kapanmıştı. O sonuncuydu. Askerler, tacirler, memurlar üstün gelmişti. Çok yazık olmuştu. Beni ta Av-

rupa'dan Tahiti'ye sürükleyen düş te, bu acımasız gerçekte yokolup gitmişti. Çok sevdiğim Tahiti şimdi bana yalnızca korku ve ürküntü veriyordu.

Yerleşmiş doğal güzellikleriyle ilk karşılaşmamda, bu görkemli soyun, günün birinde, eski büyüklüğünü, efsanesini, törelerini, inançlarını yitirebileceğini aklımdan bile geçirmemiştim.

Terkedilmiş geçmişin izleri yalnız başına nasıl bulunabilir , bir gösteren olmazsa nasıl tanınabilir? Dağılmış küllerden ateş yeniden nasıl tutuşturulabilir ?

Umutlarımı yitirmiştim. Ama düşüncelerim değişmiyordu. Sonuna kadar da değişmiyecekti. Böyle yalnız, böyle hiç bir şeysiz de olsa, aradıklarımı bulmak, amacıma ulaşmak için bütün olanaksızlıkları zorlıyacaktım. Kararım kesindi.

Avrupalı merkezden uzak kalabilmek için Papeete'yi terkedecektim. Çalılıklar arasında yaşayan yerlilerin hayatını paylaşarak, yavaş yavaş onların güvenini kazanacağımı ve onları yakından tanımak olanağı bulacağımı umuyordum.

Ve bir sabah, ziyaretime gelen nazik bir subayın sağladığı araba ile yola çıktım.

Titi adında bir kız da bana eşlik ediyordu. Yarı İngiliz, yarı Tahitili soydandı ve biraz Fransızca biliyordu. Bu gezi için en güzel giysilerine bürünmüştü. Başında, kulaklarına doğru üstten şeritle tutuşturulmuş bir tacla biten,

garnitür olarak saman çiçekleri ve portakal renkli bir midye kabuğuyle süslü kenevirden bir şapka taşıyordu. Çözülmüş uzun saçları omuzlarından aşağılara dökülüyordu. Gururlu ve sevinçliydi. Bunun çeşitli nedenleri vardı elbette! Arabayla geziye çıkmıştı, bu bir. Çok şık giyinmişti, bu iki. Bir Avrupalı'ya eşlik ediyordu, bu üç... Kendini çok güçlü ve etkili buluyordu. Besbelli gururu içinde gerçekten sevimli bir görünüşü vardı. Davranışlarında da, insana gülünç gelen hiç bir şey yoktu. Bu görkemli ve mağrur görünüş, bir zamanlar egemen olan yerli ve soylu devletten şimdi eski bir anı olarak kalan ve artık iyice tanınmayan bir dizi büyük kabilece halâ korunan olağanüstü gurur ve soyluluğa da uygun düşüyordu.

Bir genç kızın içten gelen sevinci, bir Parisli'nin çok hesaplı sevgi gösterilerinden kolayca ayırdedilebilir. Bu ayırımı, onun gözlerinde iyice görmek istiyordum.

Maorieli orospuların sevgi taşkınlıklarında, bir Parisli koketin pasif davranışlarından hiç bir iz bulunmaz. Yüzde yüz başka bir şeydir onlarınki. Sevgi, Maorieli'nin kanında tutuşmuş bir ateştir. Soluk alıp vermeyi sağlayan gerçek besindir.

Bu sözler ve bu ağız yalan söyleyemez. Hep sevgiden konuşurlar ve hiç bir zaman, çıkar kollamakla ilgili bir şey görülmez içlerinde.

Çevresi çok zengin ve değişmez görünüşlü yolları geride bırakıyorduk. Sağ yanımızda kesintisiz bir deniz uzanıyordu. Çağlayanlar ve

mercan kayalarıyle süslenmişti. Buğu görüntüsünde sert vuruşlu dalgalar, kayalara çarptıkça kıvılcım saçıyorlarmış izlenimi uyandırıyordu. Solda, çalılıkların bitiminde, büyük ormanlar başlıyordu.

Öğleye doğru, arkamızda kırk beş kilometre bırakarak Mataiea'ya vardık. Çevreyi gözden geçirmeye koyuldum ve oldukça sevimli bir kulübe bularak sahibinden kiraladım. Adam, hemen yanıbaşımızda kendisi için yeni bir kulübe yapmaya başladı.

Ertesi akşam Papeete'ye döndük. Titi, onu yanımda alıkoymak isteyip istemediğimi soruyordu.

— Bir kaç gün sonra, dedim, kulübeye yerleşince !

Titi, Papeete'de kötü tanınıyordu. Her çeşitten erkekle düşüp kalkmıştı. Benim, işin bu yönüne önem verdiğim yoktu. İyi bir kızdı ve yanımda kaldığı sürece çok dürüst davranmıştı. Üstelik, yarı beyaz olduğu halde, Maorie soyunun özelliklerini, gerçek Maorieli'lerin pek çoğundan daha iyi korumuştu.

Beni bekliyeceğini, istediğim zaman onu bulabileceğimi söyledi.

Bu kızdan ne umabilirdim? Bana nasıl bir mutluluk verebilirdi?

Ben bir şey arıyordum. Ülkeyi tanımak, yerli halkın soydan gelme özellikleriyle haşır neşir olmak istiyordum.

Bir amacım vardı ve bu amaca göre bir seçim yapmam gerekiyordu.

*
**

Bir yanda deniz, bir yanda dağlar... Yüksek mango ağaçlarıyle örtülü kayalıklara dayalı koskocaman bir yarık...

Dağla deniz arasında baurao ağacından kulübem. Yanında, yemek kulübesi olarak kullandığım ikinci bir kulübe...

Denizle kumsalın birleştiği yerde, bir piroge (*) içinde yarı çıplak bir kadın duruyor. Sahilde de çıplak bir adam var. Buruşmuş yapraklarıyle hasta bir Hindistan cevizi ağacı, yaldızlı kuyruğunu sarkıtmış, pençeleri arasında üzüm dolu bir salkım tutan dev bir papağana benziyor. Adam, iki eliyle birden tuttuğu ağır baltayı, gümüşlü gökte mavi izler bırakarak uyumlu hareketlerle kaldırıp indirdikçe, ölü kök üstünde, yüzyıllık alevlerin yaşamı bir süre geri getiren sıcaklığında, hoş görünüşlü bir yarık meydana geliyor.

Erguvan rengi toprağı kaplayan, yılan gibi uzun metal sarısı yapraklar, eski, dinsel bir yazının sözlerini anımsatıyor. Taata, Takata, ya da Tathagata denilen, Hindistan'da çok yaygın, Avustralyalı kökten bir Tanrı'nın kutsal sözleriydi bunlar. Bilgenin dedikleri, belleğimde tazeleniyor, bu çok güzel yalnızlık ve yoksulluk günlerime canlılık veriyordu.

(*) Kütükten yapılmış hafif av teknesi.

Tathagata'nın gözlerinde, toprak ve balçık olarak, krallarla bakanlarının görkemli pırıltısından hiç bir iz yoktur.

Onun gözlerinde, Altı Naga'nın dansı gibi temizlik ve kirlilik vardır.

Onun gözlerinde, Buddha'nın, görüntünün ardındakini arayış çiçeklerinin aynısı vardır»...

Teknenin içindeki kadın ağları düzeltiyordu. Mercan kayalarına çarpan dalgalar, denizin mavi çizgisini, dalga yeşiline boyuyordu.

Akşam...

Bir sigara tellendirmek için sahile indim. Alelâcele batmakta olan güneşin yarı parçası, tam sağıma düşen Moreo adasının ardında kaybolmuştu. Yaşlı çıkıntılarıyle donmuş dağ siluetleri, alaca karanlıkta, göğün mor kızıllığına eklenmişti.

Bu görkemli doğa görüntüsünün beni ardından sürüklemesi olağandı.

Karşımdaki tepe kocaman bir miğfere benziyordu. Sarhoş dalgaların, büyük bir kalabalığın şamatasını andıran gürültüsü oraya kadar uzanamıyordu. Miğfer, tarihsel bir kalıntı görünüşü içinde, koruyucu ve tanık gökyüzüne tek başına komşuluk ediyordu. Tepeden denize uzanan yarıkta, bir zamanların günahkâr soyunu batıran gizli bir bakış, içinde geçmiş zamanı uyutan alaycı bir gülüş, ya da, asık suratlı bir acıyış göze çarpıyordu.

Çabucak gece oldu. Morea uyudu. Bir Tahiti gecesi sessizliğiyle ilk tanışmamdı bu. Kal-

bimin atışından başka hiç bir şey duyulmuyordu.

Ayışınları, eşit aralıklarla dizilmiş bambu kamışları arasından yatağıma düşüyordu. Bu düzenli ışınlar, Maorie'de çok yaygın «vivo» adlı bir çalgıyle, yaşlıların kamış piposunu anımsatıyordu.

Ay ve bambu kamışlarının abartarak çizdikleri bu çalgı, gündüzleri susuyor, geceleri aya selâm çakıp, düşlerin sevgili melodilerini belleğe geri çağırıyordu.

Her şeye rağmen yalnızlıktan sıkılmaya başlıyordum. Bölge yerlileriyle aramızda yakın ilişkiler kurulamamıştı. Fazla yaklaşmadan birbirimizi gözucuyla inceleme aşamasındaydık henüz.

İki gün içinde bütün yiyeceğim tükendi. Ne yapacaktım? Böyle yerlerde her şeyin para ile elde edilebileceğini sanmak, büyük bir yanılgıya düşmek olur. Kentten uzaklaşınca, yaşamak için doğaya sığınmaktan başka çıkar yol yoktur. Doğa, varlıklı ve eli açıktır. Dağlarını ve denizlerini kaplayan bitip tükenmez yemişlerini esirgemez. Ancak, dağlara çıkmayı, yüksek ağaçlara tırmanmayı, ne kadar ağır olursa olsun, devşirilenleri sırtlayıp taşımayı, balık tutmak için deniz diplerine dalmayı, sapasağlam kenetlenmiş midyeleri kayalardan söküp çıkarmayı bilmek ve bütün bunları üşenmeden gerçekleştirmek gerekir.

Burada, uygar kişiliğimden, çok ötelerde kalmış ilkel kişiliğime dönüyorum. Özlediğim

bir şeydi bu. Para kazanmak zorunluluğuna ilişkin en küçük bir üzüntüye katlanmaksızın, geerkli olan her şeyi kolayca elde ederek, büyük bir mutluluk içinde, rahat bir yaşam sürdürüyorum. Doğa, yemişlerini bu kadar eli açıklıkla sundukça, paranın yeri ve gereği kalmıyor.

İlk kez boş mideyle kulübemin eşiğine oturup, üzüntüler içinde, doğa ile uygar insan arasında, önceden bilinmesi olanaksız aşılmaz engelleri düşünürken, el kol işaretleriyle beni çağıran bir yerli belirmişti. Rahatça sözcüklerin yerine geçebilen el kol hareketlerinden, yemeğe buyur edildiğimi anlıyordum.

Bir baş işaretiyle gelemiyeceğimi belirterek, utançtan kızarmış bir yüzle kulübeme süzüldüm.

Bir kaç dakika sonra, kapımın önünde bir kız çocuğu duruyordu. Ellerinde pişmiş sebzeler ve yeni toplanmış taze yeşil yapraklara sarılmış meyveler vardı. Hiç konuşmuyordu. Karnım açlıktan zil çaldığı için, ben de tek kelime söylemeden elindekileri aldım.

Bir süre sonra, aynı adam kulübemin yakınından geçti ve duraklamaksızın gülümsiyerek eletti

— Paia ?

Anlıyabildiğim kadarıyla, «beğendin mi?» demek istiyordu.

Bu olay, «vahşiler» le aramızdaki senli benliliğe varan kaynaşmanın başlangıcı oldu.

«Vahşiler»! Bu sözcük, bu yamyam dişli

siyah yaratıkları seyrederken, elimde olmıyarak dilimin ucuna geliyor. Yoksa, eşine başka hiç bir yerde raslanmaz gerçek incelik ve zerafeti yalnız onlarda buluyorum.

Bir sabah, kahverengi küçük kafalı, korkak ve yumuşak bakışlı çocukların, çalılıklarla giromonların kocaman yaprakları arasından gizlice beni gözetlediklerini sezdim. Gözgöze gelince kaçıp gittiler.

Hiç bir şeyden çakmıyan yeni gelmiş biriydim. Onlar benim için, ben de onlar için karşılıklı bir gözlem ve şaşıp kalma konusu idik. En olağan günlük işlerle ilgili sözcük ve gelenekleri bile bilmiyordum. Ben onlardan her biri için, onlardan her biri de benim için, yontulmamış birer vahşiden başka bir şey değildik.

Ben mi haklıydım acaba, yoksa olnar mı?..

Ah şu Avrupalı'ların, yüreksiz, korkak, anlatım gücünü soysuzlaştıran eski gelenekleri!

Tahitili yüzünün özelliklerini belirtmek istiyordum. Kendime güven verebilmek için, komşu kadınlardan birinin, katkısız Tahiti soyundan bir genç dişinin portresini çizmeyi düşünüyordum.

Günlerden bir gün, içgüdülerinin istelediği biri, bir duvarı boydan boya kaplayan resim ve fotoğrafları seyretmek için kulübeme gelmek yürekliliğini gösterdi. Resim ve fotoğrafları özel bir ilgi ile gözden geçirdi.

— Paia (beğendin mi) *Olympia?* dedim.

İki aydır Fransızca konuşmamıştım ve bir iki Tahiti sözcüğünü özenle aklımda tutuyordum.

— Çok güzel! dedi.

Sevincimi içten gelen bir gülümsemeyle belirttim. Bu karşılık çalışma gücümü pekiştirmişti.

Acaba gerçek «güzel» i sezebilmiş miydi? Güzel Sanatlar Akademisi profesörleri için de rahatça sorulabilecek bir soru!

Bir süre susup düşündükten sonra, kesin bir sonuca varmak ister gibi birdenbire :

—Senin karın mı bu? dedi.

— Evet!

Açıkça yalan söylemekte bir sakınca görmemiştim!

Ben, güzel *Olympia*'nın!..

İtalyan primitiflerinden dinsel bir kompozisyonu merakla incelediği sırada, sezdirmeden, alelâcele, kendi portresinin bir taslağını çizmiştim.

İşi anlayınca bir çığlık attı

— Aita (Hayır)!

Öfkeli ve gücenik, kulübeden dışarı fırladı.

Bir saat sonra, kulaklarında çiçekler ve sırtında en güzel giysileriyle tekrar geldi. Gözleri sevinçle parlıyor, cilveleşmek istiyordu. Duygularını göstermekten kaçınmıyor, her şeyi bilerek ve istiyerek yapıyordu. Belki, yasak meyvenin çekiciliğine kaptırmıştı kendini. Belki, geçici bir hevesin katkısız keyfiydi bu. Bel-

ki de, Maorieli yaratılışının belirgin özelliklerine uygun biçimde, nedensiz bir güdünün itisiydi!

Saniye geçirmeden kendimi çalışmaya verdim. Ressam bilincimle, modelimin beden ve moral yapısını yansıtabilmemin, onun isteğine bağlı olduğunu biliyor, bunun içinde acele ediyordum.

Yerleşmiş estetik ilkelerimize göre pek güzel sayılmazdı.

Ama, benim ölçülerime göre güzeldi.

Bütün sevinç ve üzüntüsü, bir Rafael uyumu içinde, bir heykelci elinden çıkmışa benziyen ağzını belirleyen dalgalı çizgide toplanmıştı.

Modelimin işi yarı yolda bırakmasından ödüm kopuyor, alelâcele ve kesintisiz çalışmak zorunda kalıyordum.

Korku ve endişe, istek ve özlem dolu gözleri içime ürperti veriyordu. Bu gözlerde, yaradılıştan gelen istek ve özlemleri dizginleme zorunluluğunun oluşturduğu anlaşılmaz bir melonkoli seziliyordu.

Bu tür yaratıklar, kendilerini istiyerek verdiklerinde, tam bir bağımlılık ve boyun eğmişlik içinde görünürler. Onlara insanüstü bir güç, ya da belki, Tanrıca bir hayvansallık egemendir.

Artık, daha rahat ve serbest çalışabiliyordum. Ancak, yalnızlıktan yoruluyordum. Çevremde, belki de yaşantımı seve seve paylaş-

mak istiyenlerin de bulunduğu, katkısız Tahitili, suskun bakışlı genç kızlar ve kadınlar vardı. Ama onlara yaklaşmaktan çekiniyordum Gösteirşli yürüyüşleri, gururlu bakışları ve bütün davranışları bende çekingenlik yaratıyordu.

Her şeye rağmen, davranışlarında, ele geçirilmeyi beklemek içgüdüsünün etkisi açıkça belli oluyordu.

Toplumsal sorumluluk duygusunun oluşturduğu, kadınca istekleri gemleme zorunluluğu, doğrudan doğruya eyleme geçmelerini engelliyor, erkekçe bir otoritenin kendilerini zorla elde etmesini, gizli isteklerini gıcıklıyarak ayartmak yerine, zorla ırzlarına geçmesini beklemeye iteliyordu. İlk bakışta, gurur kırıcı, alçaltıcı gibi görünen bu olgu, belki içgüdüsel bir temel itide oluşuyor, belki de, onların dayanılmaz vahşi çekicilik ve alımlılıklarından geliyordu.

Onları bana daha fazla yaklaşmaktan alıkoyan içgüdüsel etkenleri kolayca değerlendirebildiğim halde, bir türlü eyleme geçemiyor, bana düşeni yapmak yürekliliğini gösteremiyordum.

Kabile yaşlıları, her gün yeni bir kız gösterip :

— Maü téra (bunu al) diyorlardı.

Elimden bir şey gelmiyordu. Gerekli yüreklilik ve güven duygusundan yoksundum.

Titi'ye yanıma gelmesini istediğimi bildirdim.

Hemen geldi.

Ancak, can sıkıcı bir Titi'ydi bu. Uygar toplumun lükse alıştırılmış bayağı memur karısı davranışlarından hoşlanmadım. Vahşilerin sade ve içten yaşantısını seviyordum.

Bir kaç hafta sonra ayrıldık.

Yine yalnızdım.

Komşularımla iyice dost olmuştuk. Onlar gibi yiyip içip, onlar gibi giyiniyor, çalışmadığım zamalnar, arasıra birdenbire ağırbaşlılığa dönüşüveren, sevinç dolu, sade yaşantılarını paylaşıyordum.

Akşamları, tepeleri örselenmiş Hindistan cevizi ağaçlarından daha yüksek, çok dallı ve yapraklı, sık çalılar arasında küme küme toplanılıyor, bazen de, erkek, kadın, yaşlı, çocuk hep bir araya geliniyordu. Kimi Tahiti soyundan, kimi Tongas'tan, kimi Markiz adalarından renkli bir kalabalık...

Yorgun, donuk sesler, ağaç yapraklarının kadife hışırtısıyle şaşılacak bir uyum meydana getiriyor, bakır tenli göğüslerden yükselen titrek melodiler, ıslak Hindistan cevizi köklerinde biriken saydam buğuyu üfleyip, darmadağın ediyordu.

Bunlar, *I ménés* adı verilen Tahiti şarkılarıdır.

Önce bir kadın solo yapıyor, çeşitli tonlarda dolaştıktan sonra, yavaş yavaş en yüksek tona kadar yükseliyor, gereken yerde bütün kadınlar ona eşlik ediyor, ancak, onun güçlü sesi, süerkli olarak, bütün sesleri bastırıyordu.

En sonunda, erkekler, gırtlaktan gelen vahşi bir haykırışla faslı kapıyordu.

Bazen de, sohbet etmek, ya da şarkı söylemek için bir kulübede birleşiliyordu.

İşe bir dua ile başlanıyor, yaşlı bir adamın inanmış sesiyle döktürdüğü sözcükler, toplulukça olduğu gibi tekrarlanıyordu.

Sonra şarkı söyleniyor, ya da, bönlüğe varan saf ve sade görünüşlerinden beklenemiyecek incelikte, duygulu ve esprili hikâyelerle gülünüp, eğleniliyordu.

Binde bir ciddi sorunlar da görüşülüyordu. İlginç teklifler getiriliyor, düşünceler öne sürülüyor, bilgece öğütler veriliyordu.

Günün birinde, beni şaşkına çeviren bir konuşmaya tanık oldum.

Kabile yaşlılarından biri :

— Köyümüz çok bakımsız, dedi, oraya buraya dağılmış evlerimizin yarı açık, çürümüş damları yağmura karşı etkisiz, duvarlar çatlak ve rutubetli. Neden böyle oluyor? Yağmura ve rüzgâra karşı korunmak insan soyunun en doğal hakkıdır. Ağaçlar ve yapraklarla damlar onarılabilir, fakat ben, boş bir yerde, ortaklaşa, daha sağlam ve kullanışlı yeni evler yapıl-

masını uygun görüyor ve bu düşüncemi onayınıza sunuyorum!

Orada bulunanların hepsi alkışlarla onayladılar. Öneri, oybirliğiyle kabul edildi.

Bu bilinçli davranış, benim için beklenmedik bir şeydi. Kulübeme dönerken, onların, iyilikleri kadar da akıllı insanlar olduklarını düşünüyordum.

Ertesi günler, önüme çıkana, kararlaştırılan işe ne zaman başlanacağını sormakla geçti. Ancak doyurucu bir karşılık almak olanağı yoktu. Sonunda, her şeyin lâfta kaldığı, artık kimsenin işe kafa yormadığı açıkça anlaşıldı. Günlük yaşam sürüp gidiyor, gidişatta bir değişiklik olmuyor, yaşlı adamın bilgece uyarısına rağmen evler onarılmıyor, öylece kırık dökük kalıyordu.

İşin üstüne düştükçe, sorularıma kaçamak gülücüklerle karşılık veriyorlardı.

Şaşırıp kalmıştım. Ancak, sonraları, yerlilerin davranışı benim için iyi bir ders olmuştu. Herhalde en iyisi onlar gibi yapmaktı. Yaşlı adamı onaylamalarını ne kadar doğru ve haklı buluyorsam, hiç bir eylemde bulunmamalarını da o kadar doğru ve haklı buluyordum.

Neden çalışacaklardı? Tanrı, doğanın bütün zenginliklerini sunmak için yanlarında değil miydi!

— *Yarın!..*

— *Belki!..*

Güleryüzlü, yardımsever güneş, yarın da bugünkü kadar keyifli doğmıyacak mıydı?

Bu kayıtsızlık, düşüncesizlik ve savsaklama kınanmalı mıydı? Yoksa, derin bir bilgelik mi aramalıydı bu davranışın altında? Lüksten ve bir kez tadına varınca vazgeçilmez bulmaktan kaçış mıydı yoksa bu?.. Kimbilir?.

Buradaki yaşantım günden güne daha iyiye doğru gidiyor. Artık, Maorie dilini oldukça kolay anlıyorum, nerdeyse de, güçlük çekmeden konuşmaya başlıyacağım.

Üçü çok yakınımda oturan, diğerleri de genişçe bir alana yayılmış olan komşularım, beni de içlerinden biri gibi karşılıyorlar.

Ayaklarım, yassı çakıl taşlarına basmaktan acı duymamaya başladı. Kızgın güneş altında çıplak dolaşmak bedenime rahatsızlık vermiyor.

Daha arı duru düşünebiliyorum. İnsanlara duyduğum hınç, onları daha çok sevmemi kolaylaştırıyor.

Çok mutluyum bundan.

Her çeşit gösteriş ve yapmacıktan, her çeşit bağdan, gelenek ve alışkanlıklardan özgür yaşamak, insanı gerçeğe daha çok yaklaştırıyor.

Tek gerçeğin doğa olduğunu anlıyorum. Bu gerçek içinde, yarının da bugünkü kadar özgür ve güzel olacağını bilmek, insana sevinç ve raahtlık veriyor.

Düzenli çalışıyorum ve yararsız şeylere za-

man harcamaktan elden geldiğince kaçınıyorum.

Çok iyi bir de dost buldum kendime.

Aşağılık kişisel çıkar duygularından uzak, kendiliğinden gelen bir dost bu. Komşularımdan biri. Çok genç ve yakışıklı bir delikanlı.

Onu bana, renkli resimlerimle, ağaç oymalarım çekmişti. Büyük bir ilgiyle hepsini gözden geçiriyor, sorular soruyor, verdiğim karşılıkları dikkatle dinliyerek, her şeyi öğrenmeye çalışıyordu. Resim yapar, ya da, ağaç oyma işleriyle uğraşırken yanımdan hiç ayrılmıyordu.

Böyle uzun süreli boş bir yaşantıdan sonra, ancak şimdi, beni doğaya uyandıran gerçekten soylu düşüncelere açılabiliyordum. Bundan da büyük bir mutluluk duyuyordum.

Akşamları, çalışmalarımın bitiminde, dinlenmek için eve döndüğümde, bir süre sohbet ediyorduk. Arkadaşım her şeyi merak eden bir yerli. Avrupalılar'ın yaşantısı, özellikle aşklarıyle ilgili sorular soruyor, bazen karşılık bulmakta güçlük çektiğim ve usanç getirdiğim oluyordu.

Ben de soruyordum. Verdiği karşılıklar, sorularından daha katkısız ve içtendi.

Eline bir parça ağaçla, gerekli araçları tutuşturarak, ağaç üzerine oyma işleri yapmasını istedim. Bir süre suskun ve şaşkın yüzüme baktıktan sonra hepsini yerlerine koydu. Başka insanlara benzemiyen üstün bir insan olduğumu, bu araçlardan benden başka kimsenin ya-

rarlanamıyacağını söyledi. Çok sade ve içten bir konuşması vardı. Söylediklerine yüzde yüz inandığı da besbelliydi.

Benimle böyle konuşan ilk insandı sanırım Jotéfa! Bu, ya yerlilerin, ya da çocukların konuşmasıdır. Çünkü, sanatçının *yararlı bir insan olduğunu* ancak çocuklarla yerliler kabul edebilir!

Oyma işlerim için gül ağacı bulmam gerekiyordu. Sağlam ve irice bir kök lâzımdı. Jotéfa :

— Dağlara çıkmalısın, dedi. Çok güzel ve çeşitli türden ağaçlar bulunan bir yer biliyorum. İstersen seni oraya götürebilirim. Hem, yalnız başına ağaç kesmek, bir de buraya kadar taşımak çok zor olur. Bu işleri beraberce yapabiliriz.

Ertesi sabah erkenden yola çıktık. Bir Avrupalı için, Tahiti yollarında yürümek oldukça güç ve yorucu bir iştir. Dağları aşabilmek için, **ora yerlileri gibi** sağlam ve dayanıklı olmak gerekir.

İki dağ arasında, tırmanmaya elverişsiz bazalt kültelerini birbirinden ayıran bir yarıktaki kaynaktan çıkan su, kıvrıla kıvrıla ilerliyor, biraz ötedeki kayalara çarparak bozguna uğruyordu. Bir süre kayaları zorladıktan sonra, önüne kattığı ufak ufak parçaları yakındaki dereye sürüklüyor, sonra tekrar şişip yükseliyor,

mıknatısla çekilmiş gibi yerlerinden fırlayan daha büyükçe kaya parçalarını denize kadar götürüp bırakıyordu.

Her iki yakası da, sıra sıra çağlayanlarla donanmış derede, yol denilebilecek bir aralık, çeşit çeşit ağaçların oluşturduğu gözalıcı bir renk bileşimine açılıyordu. Gövdesi demir gibi sert bir tür ağaç, bauraoslar, Hindistan cevizleri, hibiskuslar, pandanuslar, guava ve ekmek ağaçları ve dev eğrelti otlarıyle, çıldırmış bir bitki örtüsü.

Öte yanda da, adanın iç bölgelerine yayılmaya savaşan, arasından geçilmez sık ve vahşi çalılıklar.

Elimizde baltalarımız, belimizde yerlilerin paréo dedikleri birer kuşakla, hemen hemen çırılçıplak, sık sık yolumuzu kesen dereleri aşmaya çalışıyoruz. Çevre baştanbaşa yapraklar ve çiçeklerden bir bitki örtüsüyle kaplı olduğundan, yolu bulmakta güçlük çekiyoruz. Jotéfa, gözlerinden çok, koku alma duygusuna güvenmek zorunda kalıyor.

Suların şırıltısına rağmen ortalık tam bir sessizliğe bürünmüştü. Tekdüze şırıltının sessizlikle birleşmesinde oluşan, çok hoş, çok yumuşak ve okşayıcı bir başka tür sessizlikti bu.

Ve ormanın derinliklerinde, yalnızlık ve sessizlikle çevrili iki kişi. Çok genç ve sağlıklı bir adamla, yorucu, yıpratıcı, beden ve moral yapısı hasta ve kuruntulu bir toplumun içine işlettiği vazgeçilmez alışkanlıklardan, bu

uğursuz mirastan kurtulmaya savaşan yaşlı sayılabilecek bir başka adam.

Arkadaşım, ne erkek ne dişi, ya da, hem erkek hem dişi beden yapısının hayvanca yumuşak sevimliliği içinde önümden yürüyüp yolaçıyordu. Çevreyi kuşatan gözalıcı bitki örtüsünü seyretmeye doyamıyor, izlenimlerimi kafama iyice yerleştirmeye çalışıyordum.

Önümden giden bu yaratık gerçekten bir insan mıydı? Bu çocuksu dostun beni çeken yanı, hem kolay, hem güç anlaşılır, hem sade, hem de aşamalı yaratılışı mıydı? Yoksa o, belli bir cinsiyeti olmıyan, bu çekici, bu insanı deli edici ormanın, ta kendisi miydi doğa?

Hayvanlarda olduğu gibi, bu çıplak kabilelerde de cinsiyet ayırımı, bizim toplumumuza oranla çok daha az belirlidir.

Doğanın bize sunduğu en görkemli sanat yaratışı, yalnızca bir paréo, yani, bele dolanmış bir ipten başka giysi taşımıyan çıplak bir kadın, yüzyılların mirası kokmuş geleneklerle şartlanmış kafalarımıza aykırı düşer. Oysa ki, çıplaklık, insan yaradılışının doğal yapısıdır.

Kaçamak durumlarda, ele geçen fırsatı değerlendirebilmek için, doğal itilerle, toplumsal töreler arasında bocalayarak dengesini yitiren bizim insanlarımız, doğaya aykırılığın oluşturduğu bozucu ve güçten düşürücü etkinin beden ve moral olarak çürütüp kokuşturduğu zoraki bir düzenin insanlarıdır.

Törelere bağımlılık konusundaki yorucu titizliğimizle, özentili yaşantımız sinirlerimizi bozmakta, adele gücümüzü zayıflatmaktadır.

İnce yapılı kalabilmek için önemsiz ayrıntıları ülküleştiren, bu konularda sürekli bir duyarlılık gösteren kadınlarımız, bizimle el ve işbirliği yapmak gibi çok önemli bir konuda, aynı duyarlığı göstermekten kaçınmakta, toplumsal yönden moral çökmüşlüğümüzün ilk nedeni de, galiba bu olmaktadır.

Tahiti'nin orman-deniz havası, ciğerleri daha güçlü, omuz ve kalçaları daha geniş yapıyor. Erkek, kadın, ne kızgın güneş ışınlarından, ne de, çıplak ayaklarla basıp geçtikleri sahilin sivri çakıl taşlarından korunmak gereği duyuyor. Biraz erkekçe, biraz dişice, karma bir görünüş içinde, erkek ve dişi, aynı işleri, aynı benimseyiş ve soğukkanlılıkla beraberce yapıyor.

Bu uygunluk ve eşitlik, ilişkileri kolaylaştırıyor ve bağlılıkları arttırıyor. Sürekli çıplaklık ta, cinsel ahlâk ve ahlâksızlık kavramlarını ortadan kaldırıyor. Tertemiz yaşantıları, moral bakımdan, doğaca lekesiz bir ruhla gelişmelerini sağlıyor. Aralarında, birbirlerinden saklamak zorunda kalacakları hiç bir şey, hiç bir gizem bulunmuyor. Bu yüzden de, iki yüzlü ve sadistçe ilişkilere yer kalmıyor. Sevinç ve tasaları aynı ölçüde tatmak ve paylaşmak, aynı koşullar altında birlikte çalışmak, erkeklerle kadınları Avrupalı sevgililerden çok da-

ha güçlü olarak birbirlerine bağlıyor ve bu bağlılık mutlulukları arttırıyor. Bu koşullar altında, «sefahat» dediğimiz kavram da anlamını yitirip, tümüyle yabancı kalıyor.

Uygar insanın hiç bir zaman tanıyıp tadamadığı çok mutlu ve üzerinde önemle durulmaya değer bir yaşantı biçimi bu.

Güzel kokunun ve ışığın içimde oluşturduğu coşkuda, eski uygarlığa bağlı bu insanların, birdenbire kendilerini, kokuşmuş Avrupalı yaşantının aldatıcı çekiciliğine kaptırmalarını, kadınlarla erkekler arasında yok denecek kadar önemsiz cinsel farklılığa rağmen, dişi-erkek ayırımının olağanüstü önem kazandığı Avrupalı toplumun korkunç şehvet ve açgözlülük duygularına açık bulunmalarını düşünüyorum.

Şakaklarımda ateşli bir zonklamayla, dizlerimin bağı çözülüp sendelemeye başladığım bir sırada mola yerimize vardık.

Dereye yönelirken ,arkadaşım, dönüp yüzüme baktı. Ne erkek, ne dişi, ya da, hem erkek, hem dişi yaratık kaybolmuştu. Önümde yürüyen ve tertemiz gözlerinde suyun ıslak pırıltısı yansıyan bu genç adam, tam bir erkek, bıçkın bir delikanlıydı şimdi.

Bir süre sonra yorgunluğum geçti. Rahatlamaya başladım.

Yol boyunca kısa molalar veriyorduk. Hemen suya dalıyordum. Kendimi suyun serinliğine bırakmaktan, beden ve ruh olarak,

en büyük şehvet zevklerinden daha büyük bir sevinç duyuyordum.

Jotéfa

— Toe Toe (su çok soğuk), diyordu.

— Hayır, diye karşılık veriyordum.

Direnme azmimi yansıtan bu haykırışla, asıl, bütün uygar dünyaya, uygar dünyanın kokuşmuşluğuna karşılık vermiş oluyordum.

Sesim bütün ormanda yankılanıyordu. Doğa, güçlükler karşısında direnme gücümü ölçmüştü. Bir sınavdı bu.

Doğa beni duyuyor ve anlıyor, zafer haykırışıma verdiği yankıyla da, sınavı kazandığımı, beni de kendi çocukları arasına kattığını, o kata ulaştırdığını bildiriyordu.

Tekrar yola düzüldük. Aşırı bir gayretle, çalılıkların en iç bölümlerine dalarak, kudretli doğa ananın kalbine giriyor, onun kalp atışlarıyle birleşiyordum.

Yoldaşım, kuş gibi hafif ve kuşkusuz, adımlarının hiç değişmiyen temposuyle önümde yürüyordu. Yalnız bir şeyi onunla paylaşamıyorduk. Kötü uygar insan vicdanımın korkunç ağırlığını tek başıma taşımak zorundaydım.

Yerimize ulaşmıştık.

Sivriliği gittikçe azalmasına rağmen, dağın dik duvarları, sık ağaçlarla kaplı bir örtüyle, yayla olması gereken bir yeri saklıyordu. Ancak Jotefa, buraları çok iyi biliyor, şaşılacak bir doğrulukla, aradığımız yeri bulu-

yordu. Şimdi önümüzde, görkemli dalları ve yapraklarıyle bir düzine gül ağacı duruyordu.

Tasarladığım oyma işi için ağacın tümünü almak, tepeden tırnağa yağmalamak zorundaydık. Ağaçlardan en güzelini baltalarımızla yere serdik. Baltayı tutan kanlı ellerimi mutlulukla seyrediyor, ağacın sallana sallana devrilişinden büyük bir sevinç duyuyordum. Tanrıca sevgilerden uzak, acımasız bir insan sevinciydi bu. İçimdeki hayvanca açgözlülüğü doyuruyordum.

Bir ağaca kıymanın, bir çeşit cana kıyma eylemi olduğunu biliyordum. Ancak bu insanca duygu, baltamın sesinden ve ağacın cansız yere serilişinden sevinç duymama engel olamıyordu.

Ormanda yankılanan vuruş sesleri bana şöyle sesleniyordu

Bütün ormanı yoketmek gerekir
Yoketmek bütün kötülüklerin ormanını
Çimlerin zehirli soluğudur seni soldu-
ran
Yoket, içindeki bencilliği
Uğrat ruhundan dışarı, kötülükleri
yoket
Sonbaharda lotos çiçekleri gibi

Yavaş yavaş uygar insan kişiliğimden kurtuluyordum. Biri beni balta ile öldürüyor, yerime, daha temiz ve güçlü yeni bir insan koyuyordu.

Bu korkunç cana kıyma, içimdeki son uygarlık kırıntısını, son kötülük duygusunu alıp götürüyordu. Kokuşmuş insan içgüdüsüyle, sağlıklı sadelik arasındaki çelişkiyi, tam yerinde olguların içinde iyice anlamış oluyordum. Bir başlangıç, anlatılması güç bir sevinçle gelen mutlu bir başlangıçtı bu.

Görkemli temiz havayı şehvetle içime çekiyordum. Bambaşka bir insandım artık. Gerçek bir vahşi, pırıl pırıl bir Maorieli'ydim.

Ağır gül ağacını, büyük bir dikkatle Mateiea'ya taşıdık. *noa noa!*

Yorgun argın, bitkin bir durumda kulübeme vardığımız zaman hava kararıyordu.

Jotéfa :

— Paia? dedi.

— Evet, diye karşılık verdim.

Ve içimde durmadan tekrarladım

— Evet! Evet! Evet!...

Gül ağacını oyma işim için kullanmıyacağım. İçime doldukça beni daha genç ve güçlü yapacak soluğunu koklamak için saklıyacağım. *noa noa!*

Punaru vadisinde, Tahiti'yi ikiye bölen bir uçurumdan Tamanoü yaylasına varılır. Oradan, adanın orta noktasında bulunan Diadem, Oroféna ve Arorai görülebilir.

Yerlilerin büyük önem verdikleri ve sık sık olağanüstü özelliklerinden sözettikleri bu yerlere gitmek, yalnız başıma bir kaç gün geçirmek istiyordum. Bu düşünce komşularımı dehşete düşürüyordu.

— Geceleyin ne yaparsın?..

— Tupapaü (*) ruhları seni korkutur!..

— Dağ ruhları rahatsız edilmeye gelmez!..

—Sen çıldırdın mı?.

Belki de, bu işi, delice merakımın sonunu endişe içinde bekleyen Tahitili dostlarımın yanlış inançlarını sarsmak için yapacaktım dada çok.

(*) Ölmüş cinler, ve karakancoloslar.

Bir gece sabaha karşı yola çıktım.

İki saat kadar Punaru ırmağının kıyısındaki patikayı izledim.

Daha sonra ırmak, sık sık yolumu kesmeye ve ilerleyişimi güçleştirmeye başladı. Her iki yanımda, çok iri kaya bloklarının oluşturduğu dimdik dağ duvarları yükseliyor, temel duvarı ödevi gören daha iri kayalar, suyun ortasına kadar uzanıyordu. Genellikle dizlerime çıkan, arasıra derinleşerek omuzlarıma ulaşan suyun içinden yürümekten başka çıkar yol yoktu.

Aşağıdan bakılınca akıl almaz yükseklikte görünen dağ duvarlarının arasını ışıtan bir pırıltıdan aydınlık bir günün başladığı anlaşılıyor, güneş neredeyse ortaya çıkacakmış gibi oluyordu. Öğleye doğru, koyu mavi gökte ışıldayan yıldızlar farkettim.

Saat beş olmuştu. Karanlık yaklaşıyordu. Geceyi nerede geçireceğimi düşünüyordum.

Aşağı yukarı bir hektarlık yol katettikten sonra, eğrelti otları, yabani muz ve baurao ağaçlarıyle kaplı bir düzlüğe çıktım. Olgun bir kaç muz ele geçirmek benim için büyük bir mutluluk oldu. Alelâcele topladığım odunlarla yemek pişirebileceğim bir ateş yaktım.

İşler yolunda gidiyordu. Uyumak için, geniş muz yaprakları arasında, yağmurdan korunabileceğim bir yer hazırladım.

Hava oldukça soğuktu. Üstelik, uzun süre su içinde yürümek zorunda kalmış, sırılsıklam

olmuştum. Tir tir titriyordum. Uyumamı güçleştiren kötü bir gece geçirdim.

Yavaş yavaş gün ağarmaya başlıyacaktı. İnsanlardan da, hayvanlardan da korkum yoktu. Burda ve bütün Tahiti'de, ne yırtıcı hayvanlar, ne de yılan çıyan cinsinden sürüngenler vardır. Tek vahşi hayvan, ormanda başıboş dolaşan yaban domuzlarıdır. Bunlar da, bulunduğum yere kadar uzanamazlardı. Tek sakıncalı yanım, muz yaprakları arasından aşağıya sarkıtmak zorunda kaldığım ayaklarımdı. Gelebilecek bir saldırıya karşı baltamın sapını avuklarımın içinde sıkıca tutuyordum.

Gece halâ çok karanlıktı. Başımın üstünde duran fosfor ışınlı tozcuklardan garip bir huzursuzluk duyuyordum.

Tahiti hikâyelerinde adı çok sık geçen Tupapaüsleri, uyuyan insanları korkutmak için geceleri uyanan kötü ruhlu cinleri düşündükçe gülümsemekten kendimi alamıyordum. Ormanların sonsuza dek gölgelediği dağın kalbinde saltanat kuran Tupapaüler, arılar gibi kaynaşıyor ve yeni ölmüş ruhların eklenmesiyle gittiktçe çoğalıyorlardı.

İlk kez bir canlı insan, cinlerin bulunduğu bölgeye girmek yürekliliğini gösteriyordu. Bu gözüpek adam bendim.

Elbette ki, benim de bazı endişelerim, bazı korkularım vardı.

Uzun süren bir araştırmadan sonra, huzurumu kaçıran parlak tozların, ıslak yerde çü-

rümüş ağaç dallarında yetişen bir tür küçük mantardan meydana geldiğini sezdim.

Sabahları erkenden yola koyuluyordum. Irmak değişik biçimler alıyor, bazen dere gibi durgun, bazen akıntılı oluyor, bazen de şelâleler halinde aşağılara dökülüyordu. Yahut ta, cilveleşircesine bir oynaklık, kaprisli bir limoni tabiatlılıkla birbirini tutmaz dönemeçler çiziyor, arasıra da, kendi içinde kıvrılıp tekrar geri dönüyordu.

Sık sık yolu kaybediyordum. Binde bir yere basabiliyor, çoğu zaman, daldan dala tutunarak ellerimle ilerlemek zorunda kalıyordum. Şaşılacak büyüklükte dev yengeçler, suyun dibinden kayalara tırmanıyor, «burada işin ne?» der gibi bana bakıyorlardı. Yüz yaşında yılan balıkları, sandal gibi kullandığım ağaç parçasının yanından, sağa sola kaçışıyorlardı.

Açıklaması olanaksız içgüdüsel bir sezgiyle birdenbire geri dönünce, okşar gibi tutunduğu bir kaya çıkıntısına tırmanan çırılçıplak bir genç kız gördüm. Kayalara sırtını dayayıp bir süre çevreyi seyrettikten sonra, su içmek için, daha yüksek bir yerde hafif hafif çağıldayan bir kaynağa eğildi. Daha sonra da, avuçlarına doldurduğu suyu memelerinin arasına dökmeye başladı.

En küçük bir gürültü çıkarmaktan dikkatle kaçındığım halde, birdenbire, 'bir şeyler sezerek, koku almış tabansız bir antilop gibi suya daldı. Başını çıkarıp, arkasına gizlendiğim ça-

lılıkları gözden geçirmeye başladı. Nefes alıp vermekten bile çekiniyordum. Sonunda beni gördü, büyük bir korku ve öfkeyle «Taehae!» diye bağırarak ortadan kayboldu.

Tekrar ırmağa girdim. Küçük çakıl taşları arasında bir oraya, bir buraya kıvrılan dev bir yılanbalığından başka hiç bir canlı yaratık görünmüyordu artık.

Bin bir güçlükle savaşarak, yerlilerin korkuyle seyrettikleri kutsal dağa tırmanmaya başladım. Şimdi, dağın tepesinde, Arorai denilen yerin çok yakınında bulunuyordum.

Akşam olmuştu. Ay gittikçe yükseliyor, ışınlarının dağın hafifçe buğulu alnında meydana getirdiği yumuşak çerçeve, ünlü bir sözü anımsatıyordu.

Paraü Hina Tefatou (Hina Tefatou'yla konuşuyor)!...

Geceleri, genç kızların, şimdi benim bulunduğum yeri göstererek büyük bir zevkle anlattıkları eski bir hikâye bu.

Hikâyeyi yaşar gibiyim.

Varlığın başlangıcına denk görkemli bir dev yüzü. Doğanın ona sunduğu eşsiz gücün bilincinde kendini beğenmiş bir kahramanlar kahramanının, tapınılan bir ilâhın kudretli başı.

İpek gibi, yumuşak huylu, kendini adamış bir kadın, yavaşça ilâhın saçlarını okşuyor ve:

— Ölen insanları tekrar dirilt!... diyor.

Kaya gibi sert, fakat katı yürekli olmıyan

ilâhın kutsal dudakları karşılık vermek için açılıyor :

— Hayır diriltmiyeceğim. İnsanlar *ölecek*, insan ölüleriyle beslenen bitkiler de onlar gibi ölecek. Dünya batacak, her şey bir daha geri gelmemek üzre yokolacak!..

Hina mırıldanıyor :

— Demek sen böylesinden hoşlanıyorsun? Ben ayı yeniden dünyaya getireceğim!..

Hina elattıkça dünya ve yaşam geri döndü, Tefatou elattıkça da tekrar battı.

Ve insanın ölümlülüğü kesinleşti.

Bir süredir mutsuz ve umutsuzum. İşimden de hoşlanamıyorum. Gerekli araçlardan yoksun bulunduğum halde büyük bir coşkuyla sürdürdüğüm sanat çalışmalarım artık sıkıcı olmaya başladı. Beni baygın düşüren şehvet nöbetleri yüzünden bütün gücümü ve yeteneklerimi yitiriyorum.

Aylardan beri Titi'den ayrıyım.

Hep aynı konular üstünde dönen kabına sığmaz, coşkulu gevezeliklerinden, her zaman aynı hikâyelerle karşılık verdiğim, hiç değişmiyen sorularından, yaşama sevinciyle dopdolu cilvelerinden yoksun kaldım.

Ve bu sessizlik, bu yalnızlık, bu kararsızlık beni öldürüyor.

Durumumu kesin bir sonuca bağlamak için bir süre köyden ayrılıp ada çevresinde

bir geziye çıkmaya karar verdim. Yol hazırlığım sırasında gerekli şeyleri paketlere yerleştirmeye ve resimlere bir çeki düzen vermeye çalışırken, komşum ve dostum Anani tepeme dikildi. Çok üzgün ve endişeli görünüyordu. Uzun süren bir duraklamadan sonra, heyecanlı el kol hareketleriyle, zaman zaman ara vererek, beni keyiflendiren ve yeniden yaşama gücü veren, çok anlamlı, parlak bir konuşma yaptı. Sonunda da, buradan ayrılmaya mı hazırlandığımı, bir daha dönmemek niyetinde mi olduğumu sordu.

— Hayır, dedim, sadece biraz gezinmek istiyorum. Tekrar döneceğim.

Sözüme inanmadı ve ağlamaya başladı.

Karısı da gelip ona eşlik etti. Bana karşı duydukları sınırsız sevgiyi, burada paraya gerek olmadığını, eğer istersem aralarında on parasız ömrümü tamamlıyabileceğimi bildirerek, kulübelerinin yanındaki, küçük ağaççıklarla süslenmiş mezar kümbetini gösterdiler.

Bu davranış beni çok duygulandırmıştı Bütün içtenliğimle ve kesinlikle, ömrüm boyunca burada kalmak istediğimi belirttim ve ölünce de beni o kümbetin altına gömmelerini rica ettim.

Hiç olmazsa, orada beni hiç kimse rahatsız edemiyecek, kendi sonsuzluğumu rahatça sürdürebilecektim.

Anani'nin karısı:

— Siz Avrupalılar tuhafsınız, diye ekledi. Gelirsiniz, burada kalacağınıza söz verir, en

çok sevilip benimsendiğiniz sırada da, çekip gidersiniz. Her zaman tekrar geleceğinizi söyler, ama hiç bir zaman da geri dönmezsiniz.

— Kesinlikle andiçerim ki, niyetim bir kaç gün sonra geri dönmektir.

Daha sonra... (yalan söylemek kolay olmuyordu), daha sonra ne yapacağımı şimdi ben de bilmiyordum.

Kulübemden ayrılırken ben de onlar kadar üzgündüm.

*
**

Sahil boyunca ilerleyen, sık çalılıklarla kaplı, daracık patika yolunu bırakıyorum. Şimdi bulunduğum yol, bir kaç saat sonra, halâ eski Maorie soyunun geleneklerini sürdüren yerlilerin yaşadığı küçük bir vadiden geçerek uzak dağlara ulaşıyor.

Yerliler sessiz ve mutlu görünüyor. Bütün işleri uyumak, düş kurmak, sevmek, sevişmek, şarkı söylemek ve dua etmek. Hristiyanlık henüz buralara kadar yayılma olanağı bulamamış. Her şeye rağmen, kendi Tanrılalarının heykelleri, özellikle Hina'nın heykeli ve ay Tanrıçası şerefine verilen şölenlerin izleri halâ sapasağlam duruyor.

Kırk ayak yüksekliğinde, bir insan omzundan on ayak daha geniş, tek parça taştan oyulmuş bir put. Ayrıca, başına, kızıl renkli dev bir taştan, bütün bedenini kavrayan kocaman

Yerliler, çok eskilerden kalma dinsel tö-

re gereğince putun *(Matamua)* çevresinde çılgınca dansederken, «vivo» denilen çalgı da, törenin geliştirdiği havaya göre, bazen çok neşeli, bazen üzüntülü ve melankolik melodilerle onlara eşlik ediyor.

Taravao, adanın en uç kısmında, Mataiea'dan daha geniş bir yer. Avrupalıların az buçuk tanıdığı sahilde, bir jandarmadan ödünç aldığım atla tırısa kalktım.

Itia yolunda, Faone denilen küçük bir yerde, bir yerlinin beni çağırdığını duydum.

— Hey! İnsanlar yapan adam! (Ressam olduğumu biliyordu) *Haeré mai ta maha!* (gel bizimle yemek ye!) —Tahiti biçimi konukseverlik—.

Adamı daha fazla üstüme düşmek zorunda bırakmadan, bu sevimli ve içten daveti gülümseyerek kabul ettim ve attan inerek onu izledim. Adam, atımı yularından çekerek bir ağaca bağladı.

Çevresinde çocukların oynaşıp sağa sola koşuştukları, yere oturmuş erkeklerle kadınların tütün içip sohbet ettikleri bir kulübeye girdik.

Aşağı yukarı kırk yaşlarında görünen güzel bir Maorieli kadın

— Nereye gitmek istiyorsunuz? diye sordu.

— Itia'ya gitmek istiyorum!

— Neden?

Şimdilik gerçek nedenini ben de bilmiyordum. Belki de oraya gidene kadar belli olacak gizli bir düşüncem vardı.

— Bir kadın bulmak için! diye karşılık verdim.

— Faone'de bir çok güzel kadın vardır. Onlardan birini almak istemez misin?

— İsterim!

— Peki! Sana kendi kızımı vereceğim. Ondan çok hoşlanacaksın!

— Genç mi?

— Evet!

— Güzel mi?

— Evet!

— Sağlıklı mı?

— Evet!

— Çok iyi. Onu bana getir!

Kadın çıkıp gitti.

Bir çeyrek saat kadar sonra, yanında, kolunun altına küçük bir çıkın sıkıştırılmış genç bir kız ve elinde yabani muz ve karideslerle geri döndü.

Kızın çok saydam ve bürümcüklü entarisinden, omuzlarıyle kollarının altın teni görünüyordu. Göğsünden, yeni tomurcuklanmış dipdiri iki meme fırlıyordu. Ölçülerinde olağanüstü bir uygunluk göze çarpıyor, zayıf, iri ve güçlü bir çocuk olarak beliriyordu.

Güzel yüzü, adanın çeşitli yerlerinde şimdiye kadar gördüğüm tiplerden hiç birine benzemiyordu. Saçları, bir başka çeşit kıvırcık, yumuşak ve dalgalıydı. Güneş altında tam bir krom pırıltısı meydana getiriyordu.

— Benden korkmuyor musun? diye sordum.

— Aita (Hayır)!

— Her zaman benim kulübemde kalmayı istiyor musun?

— Eha (evet)!

— Hiç hastalandın mı?

— Aita!

Bu iş te böylece bitmiş oldu.

Önümde, yere serilmiş bir muz yaprağı üstünde bana yemek hazırlarken, kalbim çarparak kızı seyrediyordum.

Büyük bir iştahla yiyip içtim. Dayanılmaz bedensel isteklerle dolu ve çok heyecanlıydım. On sekiz, yirmi yaşında Avrupalı kızlar kadar gelişmiş bu on üç yaş çocuğu beni korkutuyor, içime ürküntü veriyordu. Korkularımla isteklerim birbirleriyle çatışıyor, benden çok genç olmasına, bütün avantajların benden yana bulunmasına rağmen, zaman zaman kararsızlığa düşüyor, bizi birleştirecek bağıta imza koymaktan çekiniyordum.

Aramızdaki uyuşmanın olağan bir alımsatım işi niteliği taşımasından ve kızın sırf anasının zoruyla böyle bir birleşmeye yanaşmış olmasından korkuyordum.

Genç kızın yüz çizgilerine de yansıyan davranışlarından, soyunun tipik özelliği olan gururlu bağımsızlıktan ayrılmadığı, hiç bir etki altında kalmaksızın, sırf kendi istek ve iradesiyle ve seve seve bu beraberliğe katıldığı anlaşılıyordu. Yavaş yavaş rahatlamaya başlıyordum.

Beraberliğimize tam bir bağlılık ve dü

rüstlükle sahip çıktığı, benimle olmaktan büyük bir sevinç ve mutluluk duyduğu, hiç bir kuşkuya yer kalmıyacak biçimde ortaya çıktıkça, korkularımdan uzaklaşıyor, güven duygularıma kavuşuyordum.

Hafif bir gülümsemeyle gerilmiş tatlı ve şehvetli ağzı benim için yeterli bir garantiydi. Onun yönünden her şey sağlamdı. Bana yönelmiş hiç bir sakınca yoktu. Olsa olsa, benim yönümden bazı sakıncalar söz konusu olabilirdi.

Bu yüzden, kulübenin eşiğini aşarken, içimde garip bir sıkıntı vardı.

Yola çıkma saatimiz geldi. Atıma atladım.

Kız arkamdan geliyor, bir adam ve annesiyle iki teyzesi onu izliyordu.

Faone'den, dokuz kilometre ötede Taravao'ya gidiyorduk.

Birinci kilometrenin sonunda

— *Parahi Téié* (burada duralım), dedi.

Attan indim. Altımız birden, cicili bicili bir hasırla kaplanmış, zengin görünüşlü, tertemiz bir kulübeye girdik.

Kulübede, henüz pek genç ve çok sevimli bir karı-koca oturuyordu. Nişanlım kadının yanına çöktü ve onu bana tanıttı

— Annem!

Sonra sessizce ayağa kalkıp, bir tasa soğuk su doldurdu. Hepimiz sıra ile ve büyük bir resmiyetle bu sudan içtik. Çok eski dinsel bir törenin yerine getirilişiydi bu.

Nişanlımın yeni annesi, kirpikleri nemlen-

miş gözleriyle dokunaklı dokunaklı yüzüme baktı.

— Mutlu musun?

Uzun boylu düşünmek gereği duymaksızın tam bir vicdan rahatlığı içinde karşılık verdim :

— Galiba!

— Kızıma iyi bakabilecek misin?

— Evet!

— Bir hafta sonra tekrar geri dönmeniz gerekiyor. Bu bir deneme süresidir. Bu süre içinde mutlu olamazsanız birbirinizden ayrılırsınız!

Başımı sallayarak kabul ettiğimi bildirdim. Herkes susuyor, kimse sessizliği bozmak yürekliliğini gösteremiyordu.

Bir süre sonra ayrıldık. Yine atıma binip öne düştüm. «Maiyetim» de beni izledi.

Yolda, karımın ailesini tanıyan pek çok kişiye raslıyorduk. Karımla selâmlaşırken beni görüp işi anlıyorlar ve:

— Demek bir Fransız'ın vahinası oldun! Mutluluklar dileriz, diyorlardı.

Yol boyunca kafamı kurcalayan bir şey vardı. Tehura (karımın adı), nasıl iki anneli olabilirdi!

Kızı getiren ilk anneye sordum:

— Neden yalan söylediniz? Asıl anne hanginizsiniz?

— Yalan söylemedim, dedi, öteki de annesidir, yani sütannesi!

**
*

Taravoa'da, jandarmaya atını geri verirken can sıkıcı bir şey oldu.

Jandarmanın Fransız karısı, aslında hiç bir kötü niyeti ve alay etme düşüncesi olmadığı halde, patavatsız bir lâf attı ortaya:

— Ne! Kendinize böyle bir şıllık mı aldınız?

Ve şirret gözleriyle, bu yaralayıcı davranışı tam bir soğukkanlılıkla karşılayan genç kızı, çırılçıplak soyarcasına tepeden tırnağa süzdü.

Her ikisi de kendilerine sahip çıkan bir davranışta bulunmamı bekleyen bu iki kadının oluşturduğu sembolik tabloyu, bir süre kılımı kıpırdatmadan seyrettim. Önümde, biri yeni tomurcuklanmış, inançlı ve olduğu gibi, öteki, kupkuru, zoraki ve özentili, tam karşıt ırklardan iki kadın duruyordu. Bu görüntüden utanç duyuyordum.

Birbirinin tam karşıtı bu iki yaratık arasında, bağışlanmaz bir anlayışsızlık ve dar kafalılıkla öylece kalakalmıştım.

Birdenbire kendimi toparlayarak jandarmanın patavatsız karısına sırtımı dondüm. Artık gerçekten sevdiğim, bana mutluluk veren, beni ısıtan, altın gibi pırılpırıl ve yaşam dolu genç kızın ellerine sarıldım.

Jandarmayla karısı, Çinliler'in şunu bunu sattıkları kalabalık bir yerde bizden ayrıldılar. Burada her şey vardı. Yapma likör ve meyveler, silâhlar ve kumaşlar, erkekler, kadınlar ve hayvanlar...

Bir arabayla yolumuza devam ettik. Yirmi beş kilometre katettikten sonra, Mateiéa'da, kulübemizin önünde indik.

Karım pek konuşkan değildi. Hem keyifli, hem de melankolik bir yaradılışı vardı. En başta gelen özelliği de, şakalaşmaktan hoşlanmasıydı.

Ara vermeden çalışarak birbirimizden gerekli şeyleri öğreniyorduk. Karşılıklı bir eğitim ve öğrenim çalışmasıydı bu. Tehura, sorunların derinliklerine pek inemiyor, düşüncelerimi olduğu gibi kabullenmek zorunda kalıyordu.

Tehura için, daha yeni açılmış bir kitap gibiydim.

Acak, yavaş yavaş gücüm tükenmeye başladı.

Zamanla, içdünyamda büyük değişiklikler meydana gelmiş, kişiliğimin iki ayrı yönü, benliğimde birleşmişti. Lâtin, özellikle Fransız içdünyamda, Avustralyalı yeni bir içdünya boyvermişti.

Maorieli içdünya kolayca çözümlenemiyordu. Bunun için büyük bir sabır göstermek, o yaşantının içine boyluboyunca gömülmek gerekiyordu. Daha doğrusu bilinçsiz bir sıçrama işiydi bu.

Karım, başlangıçta benim için tam bir bilmeceydi. Daha doğrusu bitip tükenmez bir bilmeceler dizisiydi. Apaçık, belirgin, yaşama sevinci dolu kişiliği, birden bire, uzak, anlaşılmaz ve yaklaşılmaz bir niteliğe dönüşü-

veriyordu. Sonra yeniden ilk kişiliğine yöneliyor, canlı, kabına sığmaz bir insan oluyordu.

Bu değişikliği bile bile yaptığı da söylenebilirdi.

Hafta böylece geçip gidiyordu ve ben kendimi, önceleri hiç tanımadığım çocukça duygulara kaptırıyordum.

Tehura'yı seviyor ve bunu kendisine de söylüyordum.

O da beni sever görünüyor, ancak bundan hiç sözetmiyordu.

Kulübeme yerleştiğimizin sekizinci günü, Tehura, Faone'deki annesine gitmek için benden izin istedi. Zaten kararlaştırılmış bir şeydi bu.

Bir kaç gün için bile olsa ondan ayrılmak, onsuz olmak... Kolay kolay katlanamazdım buna.

İstemiye istemiye hazırlıklarına yardım ettim. Yol masrafı olarak ta mendiline bir kaç kuruş bağladım. Babasına hediye etmesi için de bir şişe rom verdim ve arabaya kadar geçirdim.

Daha araba gözden kaybolmadan dayanılmaz bir acı çöktü içime.

Her gün bir öncekinden daha üzüntülü geçiyordu. Dengemi yitirmiştim. Yalnızlık, beni kulübeden dışarı uğratırken, anılar, tekrar oraya çekiyordu.

Kendimi işime de veremiyordum

İki hafta sonra Tehura geri geldi.

Sevinçten çılgına dönmüştüm. Mutlu gün-

ler yeniden başladı.

Mutluluk ve çalışma güneşle giriyordu yaşantımıza ve onun gibi ışınlar saçıyordu. Tehura'nın altın yüzü kulübemizi aydınlatıyor, pırıl pırıl sevince boğuyordu. Birbirimizi eğitmeye gerek kalmamıştı artık. Tehura sevgisini benden saklamıyor, ben de, ikide bir düşüncelerimi açıklamak zorunda kalmıyordum.

Tam bir sadelik içinde yaşıyorduk.

Bir sabah yakınımızdaki derede serinlerken, birdenbire aklıma, cennetteki ilk erkekle ilk kadının resmini yapmak geldi. Tahiti cenneti: *navé navé Fénua* görkemli ülke.

Ve bu cennette Havva, sevgi dolu, çok duygulu ve şefkatli oluyordu. Güzel kokusunu içime çekiyordum: *noa noa*. O, hayatımın en değerli parçasıydı.

Önceleri onu anlamakta güçlük çekmiştim Şimdi bana olan sevgisini kolayca anlayabiliyor ve erişilmezmiş gibi görünen en gizli duygularına bile elatabiliyordum.

Ancak, hiç bir zaman işin içine aklımı sokmuyor, Tehura'nın davranışlarını, sadece duygularımla kavramaya çalışıyordum.

Ondan öğrendiklerim beni etkiliyor, duygularımla itilerime yön veriyordu.

O da, soydan gelme bir anlayış gücüyle, demek istediklerimi hemen anlayıveriyor, yaşantımızdaki günlük değişikliklere kolayca uyuyordu.

Günlerin ve saatlerin, iyiliklerin ve kötülüklerin bilincinden uzaklaşıyordum. Bir-

denbire geliveren mutluluğun belirtisiydi bu. Ve kesinlikle bildiğim tek şey vardı: Her şey güzel olduğu için her şey güzeldir.

Çalıştığım ve kafamda yeni tasarılar kurduğum sıralar Tehura beni hiç rahatsız etmiyor, içgüdüsel bir suskunlukla yanımda bekliyordu. Rahatsız etmeden konuşabileceği zamanı da çok iyi kestiriyordu.

Konuşmalarımız da, özellikle, Tahiti, Avrupa, Allah ve Allahlar konuları üstünde toplanıyordu. Ben ona gerekli bilgileri vermeye çalışıyordum. O da, kendi bildikleriyle aydınlanmama yardımcı oluyordu.

Bir gün için Papeete'ye gitmem gerekmişti. Akşama evde olacaktım. Ancak, bindiğim araba beni yarı yolda bıraktı. Yolun gerisini yürüyerek katetmek zorunda kaldığım için, ertesi gece saat birde eve varabildim.

Kulübe sıkıntılı bir karanlığa bürünmüştü. Evde pek az yakıt kaldığı, yenisi de alınmadığı için bunu doğal karşılamam gerektiği halde, anlaşılmaz bir önseziyle titremeye başladım. Büyük bir korku ve kuşku içinde öylece kalakalmıştım: Kuş uçup gitmiş miydi yoksa?..

Alelacele bir kibrit çaktım. Çok şükür Tehura oradaydı. Yatağa çırılçıplak ve gelişigüzel uzanıvermişti. Gözleri fal taşı gibi açılmıştı. Yüzüme bakıyor, ama beni görmüyordu. Bir kaç dakika tuhaf bir şaşkınlık içinde bo-

caladım. Tehura'nın kaskatı durgunluğu bana da geçmişti. Gözlerinin, donuk, ölü bakışları, fosfor ışınlarından daha çok ışık saçıyor muş gibi geliyordu. Onu hiç bir zaman bu kadar dokunaklı, bu kadar etkili bir güzellik içinde görmemiştim. Durumu sakıncalı bulduğum ve ani bir davranışla çocuksu bir korku nöbetine yakalanmasına yolaçmaktan korktuğum için uyandırmaktan ve herhangi bir eyleme geçmekten çekiniyordum.

Durumu oldukça endişe vericiydi. Birdenbire uyanınca beni karşısında nasıl göreceğini, kim sanacağını kestiremiyordum. Sık sık, uykusuz gecelerinde karşısına çıkan bir cin veya devden, tupapaülerden sözederdi. Dehşete kapılmış yüzümle beni onlardan biri sana bilirdi.

Bedence ve ruhça, batıl inançların etkisinden halâ kendini kurtaramıyordu. Ve bu yönüyle bana büsbütün yabancı kalıyor, şimdiye kadar gördüğüm insanlardan hiç birine benzemiyordu.

Sonunda kendine gelerek beni yanına çağırdı. Olağanüstü bir durumu yoktu. Korkularımdan sıyrılmıştım. Onu yatıştırmak, rahata kavuşturmak için azarlamaya, bağırıp çağırmaya başladım.

Ekşimsi bir yüzle bir süre beni dinledikten sonra, tir tir titremeye ve hüngür hüngür ağlamaya başladı.

— Bir daha beni ışıksız ve yalnız bırakma!

Beklenmedik bir değişmeyle, birdenbire

yüzünde dişice çizgiler belirdi. Kıskançlık, korkuları bir kenara itelemişti.

— Papeete'de ne yaptın?.. Kendine bir kadın buldun, ya da, çarşılarda, subaylar, tayfalar ve her önüne çıkanla düşüp kalkan, içki içen, danseden kadınlarla vakit geçirdin!

Kavgaya yanaşmadım. Çok tatlı bir geceydi. Çok tatlı ve ateşli bir tropikal ülke gecesi!..

Tehura hemen değişmiş, bir yönüyle, sevgi dolu, şefkatli ve anlayışlı bir kadın, bir yönüyle de, neşesinden kabına sığamıyan taşkın bir şamatacı, coşkulu, yaramaz, haşarı bir çocuk olmuştu.

İkinci dereceden sayısız değişiklikleri bir yana bırakırsak, Tehura'nın kişiliğini, birbirinin tam karşıtı iki ayrı yaratığın etkilediği, bu iki yaratığın birbiriyle çatışıp, uzlaştığı, birbirini cezalandırdığı ve saniyede birbirinin yerini aldığı göze çarpıyordu.

O sadece bir kez şöyle, bir kez böyle değildi. Tam tersi, iki kez, üç kez, yüz kez, bin kez şöyle ve böyleydi.

Egemenliğini yitirmiş eski bir soyun çocuğuydu o...

Günün birinde, kıt'a gibi adaları da bir uçtan bir uca dolaşan ve küçük bir sandık içinde süs eşyaları satan fıldır fıldır gözlü bir işportacı çıkageldi. Elverişli bir yerde mallarını sergiledi. Çevresinde büyük bir kalabalık toplanmıştı. Özellikle, elden ele dolaşan bir çift küpe, kadınların gözlerini kamaş-

tırıyor, hepsi de, ona sahip olmak istiyordu.

Tehura, çatılmış kaşlar ve ekşimiş bir suratla küpeyi uzun uzun inceledikten sonra yüzüme baktı. Gözlerinden ne demek istediği açıkça anlaşılıyordu. Suratımı asarak dik dik bakmakla yetindim.

Beni bir köşeye çekti.

— Küpeleri almak istiyorum!

Küpelerin, Fransa'da hiç değer verilmeyen bakırdan yapılmış uydurma şeyler olduğunu anlatmaya çalıştım.

— İstiyorum!

— Daha neler!.. Böyle bir akılsızlık için yirmi frank veremem. Tam bir budalalık olur bu. Hayır!..

— İstiyorum!

Gözleri yaşlı, vazgeçmesiz bir inatla dayatıyordu.

— Ne diyorsun, bu küpeleri başka bir kadının kulaklarında görmek seni utandırmaz mı?

Yerlilerden biri, küpeleri vahinasına armağan edebilmek için, hemen oracıkta atını satışa çıkarmıştı.

Bu budalalığa engel olmak elimden gelmiyor, Tehura da halâ dayatıp duruyordu.

Tam bir kararlılıkla kesip attım:

— Olmaz!

Tehura hiç konuşmuyor, kaskatı, donuk gözlerle, ağlayarak yüzüme bakıyordu.

Onu orada bırakıp kulübeye doğru yürüdüm. Bir kaç adım sonra tekrar geri dön-

düm, yirmi frankı sayıp küpeleri satın aldım.

Keyfi yerine geldi.

Aradan iki gün geçmişti. Bir pazar günüydü. Tehura, haftalık büyük tuvaletini yapıyordu. Saçlarını sabunla yıkayıp, güneşte kuruttuktan sonra, kokulu bir yağla oğuşturuyordu.

Sonar en güzel giysilerini giydi. Kulaklarına çiçekler taktı. Eline benim mendillerimden birini aldı. Çıplak ayaklarla tapınağa gitmeye hazırlandı.

— Küpelerini neden takmadın? diye sordum.

Besbelli bir küçümsemeyle dudaklarını büzdü:

— Onlar bakırdan yapılmış değersiz şeyler değil miydi?..

Yüksek sesle güldü. Sonra birdenbire ciddileşerek eşikten atladı, koşmaya başladı.

Öğle yemeğinden sonra, dinlenme saatlerimizi, yine her günkü gibi uyuyarak, ya da tasarılar kurarak geçirdik. Tehura, düşlerinde yeni küpeler görüyordu belki de!

İçimde değişik duygular gelişiyordu. Bütün bildiklerimi unutmak, ömrüm boyunca uyumak istiyordum.

Havanın çok güzel olduğu bir günün sabahı - Tahiti için olağanüstü bir gün sayılmaz bu bizden on kilometre ötede oturan dostlarımızı yoklamayı kararlaştırdık.

Saat altıya geliyordu. Sabahın serinliğinden yararlanmak için alelâcele yola çıktık ve saat on sıralarında dostlarımıza kavuştuk.

Ummadığımız bir sevinçle karşılanmıştık. Selâmlaşma ve hoş beş faslından sonra hemen bir domuz kesilerek, gelişimizi kutlamak için büyük bir şölen hazırlanmaya başladı. Sabahleyin tutulmuş mürekkep balıkları, bir kaç muz ve çeşitli meyveler gözalıcı şöleni zenginleştiriyordu. Ayrıca iki de horoz kesildi.

Öğle yemeğine epeyce vakit vardı. Bu arada, hep uzaktan seyrettiğim, hiç bir zaman ziyaret etmek fırsatı elde edemediğim Mara mağarasını yakından görmek istediğimi bildirdim.

Üç genç kız, bir oğlan, Tehura ve ben, küçük ve neşeli bir topluluk, derhal yola çıktık.

Baştanbaşa guava ağaçlarıyle kaplı mağarayı, yol kenarında elverişli bir kaya çıkıntısından, ya da, derince bir glasse yarığından görebilmek olanağı vardı. Ancak, bu kadarıyle yetinemiyor, mağaranın en iç bölmelerine kadar sokulmak istiyordum.

Kıvrılıp bükülen mağara ağzından aşağılara doğru indik. Artık güneş görünmüyordu. Mağaranın içinde, tabanı yüz metre kadar genişlikte, kıpkızıl renkli ve köşeli bir düzlüğün oluşturduğu değişik bir in vardı. Duvarlardan, su içmek için gölün yüzeyine uzanan yerlilerın inancınca dev yılanlar sarkıyordu. Aslında bunlar kaya yarıkları arasından fırlamış ağaç kökleriydi.

— Suya girelim mi?

— Su çok soğuk olmalı! diye karşılık vererek bu düşünceye katılmadığımı belirttim.

Arasıra kahkahalarla kesilen bir tartışma başladı. Gittikçe merakım artıyor, tartışmanın sonunu bekliyordum.

Kızlar, ince elbiselerini çıkararak paréolarını kuşandılar. Hep birden suya daldık. Koro halinde:

— Toe toe! diye bağırıyorduk.

Dostlarımız, gürül gürül akan suda büyük bir coşkunlukla şapur şupur oynuyor, mağarayı şamataya boğan bağrışmalar, binbir yankıyle geri dönüyordu.

Tehura'ya tabanı göstererek:

— Benimle dalar mısın? dedim.

— Sen deli misin? diye bağırdı, oraya dalmak için yürek ister. Hem çok derindir, hem de yılan balıklarıyle doludur.

Çok biçimli ve kendine güvenli bir sıçrayışla suya atıldı. Şaşılacak kadar güzel yüzüyor, sahilde uzanıyormuşçasına rahat görünüyordu.

Ben de iyi bir yüzücüydüm. Yalnızca dalmaktan kortuğum, yeterli güven duygusundan yoksun olduğum halde, suyun derinliklerine doğru ilerlemeye başladım.

Daldıkça taban uzaklaşıyor, bir serapla karşılaşmışım gibi, dibe ulaşma gayretlerim boşa gidiyordu. Çevremde büyük yılan balıkları, alaylı alaylı beni seyrediyordu. Yavaş yavaş yoruluyor, güçten düşüyordum. Buna

rağmen dişimi sıkıp, dibe inmeye çalışıyordum.

Birdenbire, pırıl pırıl parıldayan, donmuş, hareketsiz, kötü niyetli iki gözün beni seyrettiğini farkettim. Bir büyük kaplumbağaydı bu. Çok korkmuştum.

Çabucak kendimi toparlıyarak, «budalalık» diye düşünmeye başladım, «deniz kaplumbağaları tatlı suda yaşamaz». Buna rağmen içime bir kuşku duşmüştü. Tüylerimin ürpermesi beni şaşkına çeviriyordu. Yoksa, tüm duygu, düşünce ve inançlarıyle tam bir Maorieli mi olmuştum?

Aslında, çevremde dolaşan yaratıkların, zararsız yılan balıklarından başka bir şey olmadıklarını biliyordum.

Ah bu, insan aklını bile kötürüm eden korku duygusu!

Dibe varmak için son gücümü de harcıyorum. Soluğum tükeniyor, yeniden dalmak için su yüzeyine çıkıyorum.

Tehura, sahilden bangır bangır bağırıyor:

— Çabuk buraya gel!

Tehura'yı çok uzakta ve küçücük görüyordum. Şimdi o, pırıl pırıl bir alanda, sonsuza yaslanmış daha kara bir noktacıktı.

Çağrıya kulak asmadım. İnadımda direnip yarım saat kadar daha yüzdüm. Bütün çabalarım boşa gidiyor, ben yaklaşmaya uğraştıkça, taban uzaklaşıyordu.

Önümde bir düzlük başlıyor, sonra da kocaman bir delik açılıyordu. Bu deliğin beni

nerelere sürükleyebileceğini merak ediyordum. Ancak bir türlü oraya ulaşamıyordum. Oraya varabilmek için saatlerce uğraşmak gerektiğini anlıyordum.

Tehura yapayalnız duruyordu. Arkadaşlarımız ilgisiz kalmışlar, bazıları da çekip gitmişlerdi.

Sahile çıktım. Karım bir dua mırıldanıyordu. Mağaradan ayrıldık.

Soğuk iliklerime kadar işlemişti. Bir süre tir tir titredim. Omuzlarıma kocaman bir yorgunluk çökmüştü. Dinlenmem gerekiyordu.

Tehura, yarı şaka, yarı ciddi soruyordu:

— Sen hiç korkmaz mısın?

Öfkeyle karşılık veriyordum:

— Biz Fransızlar korku nedir bilmeyiz!

Tehura'nın gözlerinde, ne acıma, ne de hayranlık izi vardı. Bir çiçek koparmak için yanımdan ayrılırken, gözucuyle beni süzdüğünü farkettim.

Karşımızda gururlu ve heybetli Morea dağları yükseliyordu. Çeşitli bitkilerle çevrelenmiş yol, gözalıcı bir güzellikteydi. Bir yanımızda da pırıl pırıl bir deniz uzanıyordu.

İki saatlik bir yüzme ve bu kadar görkemli bir doğa gözleminden sonra, nasıl bir iştahla yemeğe saldıracağımızı düşünüyordum. Zavallı kızarmış nefis domuzcuk bu saldırıya karşı koyabilir miydi!

Mateiéa'da büyük bir nikâh töreni vardı.

Olağan bir nikâh değildi bu. Misyonerler, kendi dinlerine çevirdikleri Tahitililere örnek olsun diye dinsel bir tören hazırlamışlardı.

Törene katıldım. Tehura da yanımdaydı.

Her yerde olduğu gibi, Tahiti'de de, törenlerin en önemli bölümünü yemek içmek faslı dolduruyor, lüks ve saltanatlı sofralarda, yemek sefası sürülüyordu.

Taş üstünde kızartılmış domuzcuklar, inanılmıyacak kadar çok çeşitli balık, muzlar, guavalar, tarolar vb. gırla gidiyordu.

Dal ve yaprakların oluşturduğu doğal bir damın altına kurulmuş ve çeşitli yaprak ve çiçeklerle pek hoş bir biçimde süslenmiş yemek masasının çevresinde, oldukça kalabalık bir konuklar topluluğu yeralmıştı.

Bütün akrabalar, dostlar ve yeni evliler şölen yerine doluşmuştu.

Orada öğretmenlik yapan bir yarı beyaz genç kız, Punaauia kabilesi reisinin oğlu gerçek bir Maorieli'yle evleniyordu. Papeete'de bir din okulunda öğrenim görmüştü. Okulun öğretmenlerinden bir protestan piskopos, kıza büyük ilgi göstermiş, çok aceleye getirilen bu nikâh ta, onun aracılığıyle gerçekleşmişti.

«Allahaşkına bu piskoposa da ne oluyor?» diyenler vardı. Öyle ya, kızın böyle yangından mal kaçırılır gibi alelâcele evlendirilmesine aracı olmak onun ne üstüne vazifeydi!

Saatlerce durmadan yenilip içildi. Arkasından bitip tükenmez konuşmalara geçildi.

Konuşmalara, yöntemli bir sırayla arka arkaya başlanıyor, çok eğlenceli bir «güzel konuşma» yarışması yapılıyordu.

İşin içinde çok önemli bir sorun vardı. Yeni evliler hangi ailenin adını alacaklardı?.. Kökü çok eskilere uzanan, binde bir de olsa, kanlı kavgalarla sonuçlanan ciddi tartışmalara yolaçan bir törenin en önemli sorunuydu bu.

Bu sefer iş fazla uzamadı. Büyük bir neşe içinde barışçı bir çözüme bağlandı.

Bütün konuklar ipin ucunu kaçırmış, fitil gibi sarhoş olmuşlardı. Zavallı karım da bunlardan biriydi. Onu bir türlü denetimim altına alıp, baştan çıkmasına engel olamamıştım. Sonunda bin güçlükle eve getirebildim.

Panaauia kabilesinin ana kraliçesi, masanın tam ortasındaki tahtında, saygıdeğer bir ağırbaşlılıkla oturuyordu. Portakal renkli kadifeden yapılmış oldukça tuhaf ve gösterişli giysisi içinde tam bir festival kraliçesine benziyordu. Soyluluğun ve topluluk içindeki yerinin bilincinde olmanın verdiği güven duygusunun da pekiştirdiği ölümsüz bir güzelliği vardı. Öteki konuklardan bir bakışta ayırdediliyor, etkili kişiliğiyle, törene ayrı bir tad ve renk veriyordu.

Kraliçenin yanında, yüz yaşını tamamlamış yaşlı bir kadın oturuyordu. Çok zayıf ve güçsüz olmasına rağmen, ağzını baştanbaşa donatan inci gibi yamyam dişleri, insana korku veriyordu.

Bir mumya gibi hareketsiz oturuyor, ara-

sıra çevresindekileri gözden geçiriyordu. Tam yanağının üstünde, belirsiz çizgileri Lâtin harflerini anımsatan koyu bir döğme vardı. Bu döğme bana hiç te yabancı değildi. Yaşlı kadın kuşkusuz Avrupalı soydan geliyordu. Bu çeşit işaretler vahşiler için bilinmedik şeylerdi.

Yavaşca kulağına eğilip, döğmeyle ilgili sorular sordum.

Evvel zamanda, misyonerlerin şehvetle ilgili duygulara acımasız bir öfkeyle karşı çıktıkları sıralar, «gerçek kadınlar»a vurdukları namussuzluk damgasıydı bu. «Cehennem Damgası» diye adlandırılan, bir utanç belgesi olarak ömür boyu taşınmak zorunda kalınan bu damga, çoğu zaman, işlenmiş günahların değil, misyonerlerin kendi alçaklık ve ahlâksızlıklarının etiketi olarak kullanılmıştır.

Bu olay, Maorieliler'in Avrupalılar'a karşı güvensizliklerinin nedenini bir kere daha açıklamış oluyordu bana. Bu gün de benzer olaylar vardır. Bu yumuşak kalpli yüksek ruhlu, konuksever insanları baştan çıkarmak, gerçek duygu ve düşüncelerinden saptırmak için elden gelen yapılmaktadır.

Bir yanda papazların döğme vurduğu kadınlar, bir yanda papazların baştan çıkardığı genç kızlar!..

Bir soyun göçmüşlüğünün, kokuşmuşlugunun belgesiydi bu böğme!..

Genç kadın, beş ay sonra, oldukça biçimli, resim gibi bir çocuk doğurdu. Aile bu işe çok

öfkelendi ve derhal boşanmaya karar verdi. Ancak, genç adam karısını bırakmak istemiyordu.

— Biz onunla daha önceden sevişiyorduk, dedi, töremizde başkalarının çocuklarını kabullenmek var mıdır? Ben bu çocuğu kabul ediyorum. Çünkü benim çocuğumdur!

Peki ama, piskopos, bu alelâcele evlenmeyi oldu bittiye getirmek için neden böyle gayretkeşlik etmişti!..

Bu sorun çok tartışıldı. Kötü diller dediler ki!..

Tahiti'de de kötü diller vardır.

Akşamları, yatağımızda, ciddi konularla ilgili uzun konuşmalar yapıyorduk. Tehura'yı şimdi daha iyi anlayabiliyordum. Karımı, soydan gelme içdünyası ve düşleri içinde tanımaya çalışıyor, bu çocuksu ruhta, uzak geçmişin artık ölmüş sayılan, ancak anılarda halâ yaşayan izlerini arıyordum.

Genellikle sorularımı karşılıksız bırakmıyordu.

Adaya elatışımızdan bu yana, — ve belki de daha önceden—, geleneklerden kopmaya başlamış, Avrupalı törelerle daha çabuk kaynaşmış Tahitili erkekler, eski Tanrıları belki de çoktan unutmuşlardır. Buna karşılık, erkeklere göre daha tutucu ve Avrupa uygarlığından daha az etkilenmiş kadın belleklerinde Tanrılar halâ yaşamaktadır.

İşi kurcaladıkça, Hristiyan misyonerlerin

ektikleri kötü tohumların oluşturduğu göz boyayıcı örtü bir tiyatro perdesi gibi yavaş yavaş aralanıyor, Tehura'nın belleğinde eski anılar yeniden canlanıyordu.

Tutuculuklarına ve eski anılara bağlılıklarına rağmen, kadınlar, Hristiyan misyonerlerden de kolayca etkileniyorlardı. Ancak, sürekli ilişkiler kurulamaması, eski dinin belleklerin derinliklerinde yaşamakta olması yüzünden, bu etki, sahte bir yaldız gibi yüzeysel ve geçici kalıyordu.

Resmî dinin bütün kurallarına uyan Tehura, ibadet gereklerini yerine getiriyor, dinsel törenlerin hepsinde hazır bulunuyordu. Ayrıca, Maorie Olympos'unun bütün Tanrılarını da ezbere biliyordu.

Öyle kolay bir iş değildir bu.

Maorie Tanrılarının da, Olympos Tanrıları gibi çok geniş ve ayrıntılı bir tarihi vardır. Tehura, bu tarihe büyük bir saygı duyuyor, bu tarihi kendi yaratmışçasına bir gurur ve rahatlıkla, çok derin ve ayrıntılı bilgiler veriyordu.

Hristiyan törelerinden hiç sözetmiyordu. İsa ile Taaroa'nın, bu çocuk içdünyasında nasıl ve ne ölçüde bir uzlaşmaya varabildiklerini kestiremiyor, ancak, hoşgörüsüz Hristiyan öğretisine yabancı kaldığını, ya da, bu öğretiyi, ilgilenmeye değer bulmadığını sanıyordum.

Ondan, Tahiti dininin ayrıntılarını öğreniyordum. Buna karşılık ta, akılcı Avrupa biliminin doğmalara yer vermeyen kanıtlan-

mış kurallarından, deneylerle saptanmış doğa olaylarından sözediyordum.

Yıldızlara karşı büyük bir ilgi duyuyordu. Sabah yıldızıyla, akşam yıldızının ve bütün öteki yıldızların Fransızca adlarını öğrenmek istiyordu. Ancak, dünyanın güneş çevresinde döndüğüne bir türlü akıl erdiremiyordu.

Yıldız adlarını Maorie dilince sıralar ve gökyüzüne bakarken, içdünyasını yansıtan yüz çizgilerinden iyice anlıyordum ki, yıldızların Maorieli dünyasında çok önemli bir yeri vardır ve gözalıcı biçimleri içinde gerçek Tanrılar onlardır. Adalar, denizler, hava ve ateş onlardan sorulur.

Tahitililer hikâyeleri çok gerilere giderek anlatırlar. Gökbilim konusunda da oldukça geniş bilgileri vardır.

Özellikle, ada üstünde egemen ve belli zamanlarda Aréoi denilen bayramları düzenleyen dinsel ve politik bir topluğun üyeleri, yıldızlarla ilgili konulara büyük bir ilgi gösterirler. Ayışınları konusunda da, kendilerine göre düşünceleri vardır.

Maorie inançlarına göre, ay da, tıpkı dünya gibi, üzerinde yaşanan zengin ve verimli bir yuvarlaktır.

Bir beyaz güvercin, aydan tohumlar taşımakta, ayla yeryüzü arasındaki uzaklık ta, ona göre hesaplanmaktadır.

Maorieliler'ce en hızlı uçan kuş olarak tanınan bu güvercin, uydulara iki ayda var-

makta, dönüşünde, bedeninde bir tek tüy bulunmamaktadır.

İşin Tahiti biçimi açıklaması böyle.

Polonya'da bulunmuş eski bir elyazması parçasından Tehura'ya bilgiler veriyordum. Böylece de, gökbilimle ilgili çeşitli açıklamaların hayal ürünü olmaktan öte bir anlam taşımadıklarını göstermek istiyordum.

Kökü ulu Roüa yatıyor kadınlarıyle
Karanlık yeryüzünün
Eyleme geçiriyor güneşi, sonra alacakaranlık
Ve sonra gece
O sırada boşuyor kadını Roüa
Kökü ulu Roüa kadınla yatıyor
Bir «büyük birleşme»de
Eyleme geçiriyor gökyüzü kraliçesini, yıldızları
Tahiti yıldızını, akşam yıldızını
Altın gökyüzünün kralı, biricik kral
Yatıyor kadınlarıyle Fanoüi
Onun kökünden boyveriyor Taüroüa (Venüs), sabah yıldızı
Taüroüa kral, gündüze ve geceye, öteki yıldızlara ve aya
Ve güneşe yol gösteriyor
Sağa süzülüyor Taüroüa, kuzeye doğru, yatıyor orada
Kadınlarıyle ve kızıl yıldızlar doğurtuyor
Akşamları iki ayrı yüzle parıldıyan
Doğuya doğru uçuyor kızıl yıldız, ay-

dınlıkların yıldızıdır o
Ve göyüzüne tırmanıyor
Güneşin duğuşu sırasında
Rehoüa ortaya çıkıyor şimdi sonsuzluğunda evrenin
Yatıyor kadınlarıyle Oüra Tanéipa
İkiz krallar doğurtuyor Atlasın yedi kızına
Ülker yıldızına karşı

Bu ikiz krallar, herhalde bizim Kastor'la Pollux'un eşleri olacak. Dünyanın oluşu, yaradılışıyle ilgili hikâye zamanla değişikliklere uğramış, ya da, yeni eklerle geliştirilmiştir.

Taaroa yatıyor kadınla
Denizlerin kraliçesiyle
Beyaz bulutları doğurtuyor, kara bubulutları
Ve yağmuru
Taaroa yatıyor kadınla
Yeryüzü kraliçesiyle
İlk embriyon oluşuyor onun dölünden
Ve her şey, yeryüzünde ne varsa
Sis kaplıyor dağları
Oluşuyor güçlü denilen ne varsa
Ne varsa güzel denilen, ya da
Hoşa giden, süslü olan ne varsa
Mahoui (*) süzülüyor pirogesinde (**)

(*) Mahoui, Taaroa gibi yıldızlar oluşturan Roüa'ya benziyor. Bunlar, aynı Tanrının değişik adları olmalı.

(**) Piroge : Kütükten yapılmış hafif av teknesi.

Yerin altına doğru. Büyük balığı (yeryüzü) yakalamak için, elinde saç kıllarından yapılmış bir olta tutuyor ve onu evrenin derinliklerine salıyor.
Büyük balık oltayı yutuyor
Tanrı yavaş yavaş oltayı çekiyor ve yeryuvarlağının olağanüstü ağırlığından irkiliyor
Tefetou (yeryüzü Tarısı ve bizzat yeryüzünün kendisi), evrenin sonsuz boşluğuna dalıp, oltaya takılmış yeryuvarlağını karanlıklardan yukarılara doğru çıkarıyor.
Mahoui, elinde tuttuğu büyük balığı uzayda yüzdürüp, keyfince yönetiyor.
Mahoui, güneş ışınlarından yağmur yağdırıyor. gündüz ve geceyi eşit süreli yapan da o.

Tahura devam ediyor:

Taaroa, hava Tanrıçası Ohina'yla yattı;
Onun dölünden gökkuşağı, ayışınları, kızıl bulutlar ve kızıl yağmurlar doğdu.
Taaroa, yer Tanrıçası Ohina ile yattı;
Dölünden, yeryüzünü canlandıran Tefetou doğdu.
Taaroa, yeryüzünün ötesindeki kadınla yattı;
Onların dölünden Téirii ve Roüanoüa denilen Tanrılar doğdu.
Bundan sonra, annenin yan tarafından

Roo geldi.
Ve aynı kadın, öfkeyi ve kasırgayı
Kudurmuş rüzgârları doğurdu.
Ve ardından barışı da.
Ve bu ruhların kaynağı
Ulakların haber getirdikleri yerdir.

Tehura, bu çizelgeyi yeni sınıflamalarla genişletiyordu. Bunların, düpedüz ortodoks sınıflamaları olduğu görülüyordu.

Tanrılar, Otua'lar ve Oromatua'lar olarak iki bölüme ayrılmaktadır. Bu bölümlemede daha üstün ve ayrıcalıklı bir yeri bulunan Otua'lar, Taaroa'nın oğulları ve torunlarıdır. Yedi kat gökte oturmaktadırlar.

Taaroa'nın oğulları, Féii Féii Maitérai'lerdir. İki oğulun, Tatai Mati ile Oüroü Tèfata'nın babası ve Tanrıların ilki Oro, yedi oğulun babası Raa, altı oğulun babası Tanè, Roo, Tiéri, Téfatou, Roüa, Noüa, Toma, Hora, Roüa Oütia, Moe, Toüpa, Panoüs vb. vb.

Bu Tanrılardan her birinin özel bir işareti vardır.

Mahoüi ile Tefatou'nun işaretleri önceden belirtilmiştir.

Yedinci kat gök Tané'ın ağzıdır. Bundan çıkarılan anlam, bu Tanrının ağzının gökyüzünün bitiminde başladığı ve oradan ışık saçarak yeryüzünü aydınlattığıdır.

Rii, gökyüzüyle yeryüzünü birbirinden ayırır.

Roui, Okyanus yatağını kazarak, sağlam

külteleri, şimdiki adaları meydana getiren sayısız küçük parçalara bölmüştür.

Fanoüra'nın başı bulutlara, ayakları deniz diplerine uzanır. Fatoühoüi adında başka bir Tanrıyla birleşip, Evia denilen bilinmez bir ülkeden aşağılara inerek, insanları yiyip bitiren gözü doymaz, canavar bir domuzu savaşarak yoketmeye gitmiştir.

Hiro, hırsızların Tanrısıdır. Devlerin büyülü bir yerde tutsak ettikleri bakireyi kurtarmak için kayaları parmaklarıyle oyup delikler açmış, kızın içine kapatıldığı ağaçlardan yapılma kafesi tek eliyle parçalayarak, büyüyü bozup atmıştır.

Daha aşağı derecede yeralan Atua'lar, insanların yaşantı ve çalışmalarını düzenlemektedir.

Onlar ki: Atua ile Maho (Köpekbalığı Tanrıları), denizcilerin koruyucu melekleridir.

Tehö'ler (vadilerin Tanrı ve Tanrıçaları), çiftçilerin koruyucu melekleridir.

No Te Oüpas Oüpas, şarkıcıların, dansçıların ve oyuncuların koruyucu meleğidir.

Paaoü Pava Mais, hekimlerin koruyucu meleğidir.

Kurbanlar sunulan Tanrılardan No Apas, insanları büyüden ve kötü ruhların etkisinden korur.

O Taoü, işçilerin koruyucu meleğidir.

Tanè Ité Haas, yapıcılarla mimarların koruyucu meleğidir.

Minias ile Papèas, dam aktarıcıların koruyucu meleğidir.

Matatinis, ağ örücülerin koruyucu meleğidir.

Oromatua'lar koruyucu ev Tanrılarıdır. Hır çıkaranları cezalandırarak, aileler içinde dirlik, düzenlik ve barışı sağlarlar.

Onlar ki: Varna Taata'lar, her ailenin ölmüş erkekleriyle, kadınlarının ruhlarıdır.

Eriorio'lar, çok küçük yaşta ölmüş çocukların ruhlarıdır.

Poüara'lar doğarken ölen ve çekirgelerin bedeninde tekrar dünyaya gelen çocukların ruhlarıdır.

Deha, insan yüreğinin ölçüsüdür ve çoğunlukla, Tanrılarca bilinçli olarak dağıtılmıştır. İnsanlar, herhangi bir hayvan ve eşyada, örnek olarak, bir ağaçta yaşayabilirler. Keyfi ve uygunsuz eylemlerinde Tanrıça onları uyarır ve önemli işlerde danışman olarak ona başvurulur.

Burada, Maorieliler'ce tanınmış olması gereken, Hintliler'in «Ruhların Göçü» teorisinden izler bulmak olanağı vardır.

Geleneksel şarkılarda, Tanrıların, hayvan ya da bitki biçimine girerek yeni varlıklar kazandıkları düşüncesinin benimsendiği görülmektedir.

Atua ve Oromatua'lardan sonra, yüce Tanrılar dizisinin en alt katını Tii'ler meydana getirmektedir.

Taaroa ve Hina'nın çocukları olan bu Tanrılar sayılamıyacak kadar çoktur.

Maorielilerin yaratıcı düşüncesi, Tanrılardan daha aşağı düzeyde ve insanlara üstün, kısaca, Tanrılarla insanlar arasında bazı ruhlara da yer vermiş, bu ruhları, hak ve yetkileri,haksız saldırılara karşı savunan varlıklar olarak benimsemiştir.

Taaroa, Ani (özlem)'yle yatıp çocuk yapmıştır.

Gecenin özlemi, karanlığın ve ölümün habercisi, gündüzün özlemi, ışığın ve yaşamın habercisi, Tanrıların özlemi, yüce gökyüzü katlarının habercisi, insanların özlemi, cismanî ve geçici olanın habercisidir.

Tii'ler, içte, hayvanlar ve bitkileri esirger, dışta, tüm deniz yaratıklarına kanat gerer.

Onlar, kumların, sahillerin, yerine iyice oturmadığından halâ sallanan yeryüzünün, kayaların ve bayramların... esirgeyicisidir.

Sonra, gece ve gündüz yaşantısı, gelip gitme, suların kabarması ve çekilmesi (med ve cezir), sevinç ve yemeklerin seçilmesi...

Tii'lerin tasvirleri Marae (tapınak)'ın dış yüzüne yerleştirilerek, kutsal temele dayandırılmışlardır. Sahilde ve kayalıklar üstünde görülen bu putların görevi, denizle kara arasında, iki temel ögenin uyumlu bir ilişki içinde bulunmalarını sağlayacak sınırı çizmek, meydana gelebilecek karşılıklı saldırıları engellemektir.

Gezginler, adanın doğusunda, halâ bir

kaç Tii heykeli görebilirler. Bunlar, yarı insan, yarı hayvan biçiminde dev anıtlardır. Mimarlık tekniği yönünden de, çok dikkatle ve akıllıca seçilmiş değişik renkte kayaların oluşturduğu, gözalıcı bir renk uyumu içinde, sağlam ve dayanıklı yapılar olarak görünürler.

Bunlardan, tarihin bir döneminde taşların durumu ve geçirdikleri değişiklikler konusunda da bilgi edinmek olanağı vardır.

Avrupalı'ların saldırıları ve tek Tanrıcı (Monoteist) inanç, bir çağın bu çok gelişmiş kültürünü acımasızca silip süpürmüştür.

Tahitili'ler, bu gün bir anıt dikmeye kalksalar, Pomare'ın türbesi gibi zevksiz bir şey çıkabilir ortaya ve bunda şaşılacak hiç bir şey yoktur. Yerliler, böyle zengin bir hayvan ve bitki dünyasında oluşan ilkel içgüdülerini artık yitirdiler. İlişki kurduğumuzdan bu yana, onları «vahşiler» diye adlandıran Lâtin Avrupasının bu deyimini, kendileri bile benimser oldular. Hala, görkemli bir sanat zevki ve güzelliği içinde yaşadıkları halde, moral ve bedence sağlamlık ve doğurganlık yönünden kısırlaşmaya başladılar.

Bu gün bile Marae kültürünün izlerine rastlamak olanağı vardır. Bu mabetler üç delikle aralanmış dört köşe duvarlardan meydana gelmiştir. Duvarlardan üçü, gözalıcı taşlardan yapılmıştır ve beş altı ayak boyundadır. Dördüncü duvar, geniş piramitten daha yüksekçedir. Bu yapılar, bütün olarak, aşağı yu-

karı, yüz metre derinlik, kırk metre kadar da genişlik meydana getirirler.

Tii'lerin tasvirleri oldukça sade bir mimarlık anlayışına göre düzenlenmiştir.

Ay, Maorieliler'in metafizik düşünce kuramlarında çok önemli bir yer tutar. Eski çağlarda, ay şerefine büyük bayramlar düzenlendiği halâ dilden dile dolaşır.

Arèois hikâyelerinde sık sık Hina'nın adı geçer. Ancak, bu hikâyelerde, dünyanın uyumlu bir bütün olarak yaratılışı sırasındaki işbirliği yönünden Hina'nın olumlu bir rolü olduğunu söyleyebilmek kolay değildir artık. Bu durum, yukarıda sözü edilen Hina ile Tefatou arasındaki konuşmadan da açıkça anlaşılmaktadır. Avustralya'nın kutsal kitabı bulunup yayınlanabilse, gerçekten çok ilginç bir yapıta kavuşulmuş olur. Bu yapıtın, her şeyden önce, doğa sevgi ve beğenisine yaslanmış ilkel dinlerin ortak özelliklerinden, sonraki dinlere geçiş konusunda çok önemli bilgilerin elde edilmesini sağlayacağı açıktır.

Tüm Maorie Tanrıları, çoğunlukla, çeşitli kişiliklerden oluşmuş varlıklardır. Peşin yargıların etkisinden kurtulmuş tarafsız ve dikkatli bir bakış, yolundan saptırılmamış özlü ve ayrıntılı bir inceleme, bizim felsefemizin «vahşi» denilen bu halkların felsefesine üstünlüğü ve önceliği konusunda ciddi kuşkulara yolaçabilir.

Bu konuda bir iki ayrıntılı örnek vermek isterdim. Ancak, bu benim işim değildir. Söy-

le bir dokunmakla yetinmek zorundayım. Öne sürdüğüm gerçekleri sağlam kanıtlarla doğrulamak ve belgelemek, bilginlerle araştırmacılara düşer.

Bu yoldaki çalışmalar, yaşamın iki temel ögesiyle ilgili görüşlerin aydınlığa kavuşmasını kolaylaştırmak bakımından da büyük önem taşımaktadır.

Temel ögelerden biri, ruh ve akıldır. Öteki de, bir ölçüde madde dünyasıyle ilgili olarak Taaroa, yani erkekliktir. Erkek Tanrıların beden yapısıdır.

«Erkeklik» kavramının yanında, Hina'da «dişilik»i belirler. İnsanların tüm sevgi ve saygısı onun üstüne olur.

Hina, yalnızca ay Tanrıçası değildir. Havanın da bir Hina'sı vardır. Denizlerin ve karaların da Hina'sı vardır. Bu iki hecelik sözcük, aslında, belli bir uyum içinde kaynaşmış ögelerden meydana gelen madde özünü belirler.

Taaroa, güneş, gökyüzü ve onları oluşturan her çeşit zenginliğin, madde özünün, çok kere de, ruhsal ögenin simgesidir. Süregelen mesellerde, Taaroa, ruh ve maddenin tanımı olarak belirir. Bütün tanımların birleştikleri ortak sonuca göre de:

«Evren, Taaroa'nın sadece kabuğudur».

Bu bilgi, madde ile özün birliği, ruhun, bağımsız olarak bedeni terkedebileceği yolunda metafizik inançları doğrulamaya yeterli midir? Elbette ki hayır! Ancak, bu açıklama, il-

kel felsefe içinde eşi ve dengi kolay bulunmaz niteliğiyle gerçekten ilgi çekicidir.

Avustralya teolojisine göre, dünyayı yaratan ve ayakta tutan Tanrının iki amacı vardır: Döllenme yoluyla maddenin özünü ve gelişimini sürdürmek, özü değiştirmeden, maddeye can veren ruhla, madde arasında zorunlu etki-tepki ilişkilerini düzenlemek, ruhun madde üzerinde aydınlatıcı ve yol gösterici gücünü belirlemek...

Taaroa ve Hina, değişik kişiliklerde görünerek, birleşme ve döllenmeler yoluyla yaşamı sürdürürler. Bu birleşme ve döllenmelerin meyveleri, güneş ışınları ve sıcaklıkta oluşur. Ancak, bu döllenme ve üreme, ruhla maddeyi aynı kişilikte birleştirme deneyi, hiç bir zaman, evrenin, Taaroa'nın kabuğundan ibaret olduğu yargısına katılma olanağı vermez.

Hina'yla Téfatou arasında geçen konuşmadan, ay ve madde özü varlığını sürdüreceği halde, insanın ve yeryüzünün yokolacağı anlaşılmaktadır. Hina'nın maddeyle ilgili konuşmalarından çıkan bilimsel sonuç şöyle özetlenebilir: Hiç bir şey, hiç bir zaman yokolmaz, ancak, değişme ve gelişme sözkonusudur. Kabullenmek zorundayız ki, eski Maorie düşüncesinden gelen bu kural, bizim de benimsediğimiz bir ilkeyi yansıtmaktadır. Bu ilkeye göre de, madde yokolmamakta, yani özünü korumakta, buna karşılık, ruh ve ruhla kaynaşmış madde ve ışık, değişikliklere uğramaktadır. Kapanan gözlerdeki karanlık ve ölüm, ye-

ni bir aydınlık ve yaşamın başlangıcı olmaktadır.

Ve en gelişmiş ruh insandır.

«*Ve insan ölmek zorundadır... O ölecek, bir daha geri dönmemecesine ölecek*». - İnsan ve yeryüzü, Taaroa'yla Hina'nın çiftleşmesinden oluşan ürünlerin tümü yokoluyor, ancak, Taaroa, ölümsüz olarak kalıyor. Hina'nın açıklamasından anlaşıldığına göre de, madde varlığını sürdürüyor. Bu ölümsüzlükte, ruh ve madde, ışık ve madde, varlığını ve aydınlığını sürdürebilmek için durmadan kendini yeniliyor, bu gelişme sonsuza dek sürüyor ve yeni «durum» lar ortaya çıkıyor.

Gelişme... Özün birliği, tekliği...

Avrupa düşüncesinin günümüzdeki düzeyine denk, yüksek bir kültür toplumuna «vahşiler» deyip geçivermek kimin haddine!..

Gerçeği olduğu gibi yansıttığımı, hiç bir katkıda bulunmadığımı, tam bir vicdan rahatlığı içinde belirtmek isterim.

Tehura, konuşmalarımızda, bu soyutlamaların tümünden kuşkuya düşüyor, ancak, öteye beriye uçuşan yıldızlarda, Tupapaüsler ve boynu bükük ruhlar görmekten de bir türlü vazgeçemiyordu. Soy atası Taaroa gibi, gök cisimlerini belli kişiliklere bağlıyor, Tanrılarla bir tutuyordu.

Bu şairce açıklama geliştirildiği taktirde, çağdaş düşünceyle ne ölçüde ve nasıl bir çatışmaya düşülebileceğini kestiremiyorum.

Hina'yla Tefetou arasındaki konuşma, bir başka görüş açısından da, önemli sonuçlara varabilme olanağı sağlamaktadır.

Bir kadın olarak Hina'da, ay gibi, acımanın ve duygusal zayıflığın simgesidir. Maorie düşüncesinde, ay ve kadınlar, aynı özden oluşmaktadır.

Duygusal bir yaratık olarak, Hina, aslında ölümün yaşamı getirdiğini bilmezlikten gelmektedir. Bu yüzden, Tefetou'nun karşılığı sert ve acımasızdır. Bu davranışı, yüksek bilgelik gücünün, gerçekleri önceden kestirme bilincinin kaçınılmaz sonucudur. Bencilce bir davranış olarak düşünülemez.

Hina'nın duygusal kadın yaradılışına karşılık, Tefetou, aklın ve bilgeliğin simgesidir.

Bu karşılık, ulusal bir önceden haber verme (kehanet) dir de aslında. Çok eski çağlarda, bir büyük ruh, bu soyun yaşamını sürdürme gücünü inceleyip, kanındaki ölüm tohumlarını saptamış ve daha o zamandan gerçeği açıklamış:

«Tahiti'nin ocağı sönecek, soyu tükenecek, ortadan kalkacak. O ölecek ve bir daha geri gelmiyecek»!...

Tehura, kendine güvenen bir ses, dinsel bir kesinlik, ürkeklik ve boyun eğmişlikle, tarikatlardan ve bir zamanlar ada yönetimine egemen olmuş gizli Areoi topluluğundan sözediyor, ayrıntılı bilgiler veriyordu. Çocukların ipe sapa gelmez, karmaşık konuşmaları gibi korkulu ve garip anılardı bunlar.

Metezori egemen olunmuş tüyler ürpertici bir dönemin cinayetleri ilgimi çekmiş, bu konuda, daha önceden de bilgiler edinmiştim.

Tehura, bütün bildiklerini anlattıktan sonra da araştırmalarımı sürdürdüm.

Günün birinde, Tanrıların en ulusunun, Taaroa'nın oğlu Oro, kendine uygun bir kız aramaya karar verir.

Birlikte, tüm insanlara üstün ve ayrıcalıklı bir soy yaratabilecekleri, çok güzel ve her bakımdan yetenekli bir bakire ister.

Yedi kat göğü aşarak, Bora-Bora adasında, kızkardeşlerinin yaşadığı yüksek Paia dağına tırmanır.

Oro, genç bir savaşçı gibi giyinir. Kızkardeşleri Tanrıçalar Téouri ve Oaaoa ile, bir Tanrının öpücüklerine değer bir kız bulmak umuduyla, adada bir gezi düzenlerler ve bütün genç kızları gözden geçirirler.

Oro, bir gökkuşağı yakalayıp, bir ucunu Paia tepesine, öteki ucunu da dünyaya dayar. Tanrı ve Tanrıçalar, bu köprüden yürüyerek, vadiler ve dalgalar üstünde dolaşırlar. Gittikleri yerlerde büyük bir ilgiyle karşılanırlar. Her yerde bayramlar düzenlenir ve ortalık, kadın şamataları, itişip kakışmalarıyle çınlar.

Oro, bir köşeden, büyük bir üzüntü içinde onları seyreder. Tanrının kalbi sevgi doludur, ancak, sevebileceği birini bulamaz. Bakışları, kısa bir süre sonra Havva kızlarından

çevrilir. Düşlediği nitelikleri hiç birinde bulamamıştır.

Üç kardeş, günlerce süren araştırmalara girişirler, ancak, bir sonuç elde edemezler. Oro, tekrar gökyüzüne dönmeye karar verir.

Bora-Bora adalarının üstünden geçerken, Avai Avai'nin gözalıcı denizinde yüzen, eşine raslanmaz güzellikte bir bakire görür. Görkemli eti, kızgın güneşte yanmış, kıpkızıl olmuştur. Çevresine ışık ve aydınlık saçmaktadır. Sevgi büyülerinin tümü saçlarının arasında saklıdır.

Oro, büyük bir coşku içinde tekrar geri döner, kız kardeşlerinden, bakireyle konuşmalarını diler.

Kızkardeşlerinin aracılığından doğacak sonucu beklemek için Paia tepesine çekilir.

Tanrıçalar, Bora-Bora üstünde bir yer olan Avanü'den geldiğini öğrendikleri bakireyi selâmladıktan sonra, eşsiz güzelliğini öğerler.

— Kardeşimiz, karısı olmayı isteyip istemiyeceğini soruyor, derler.

Vairaümatü (bakirenin adı), yabancıları, sınava çeken bir bakışla süzdükten sonra, karşılık olarak:

— Siz, Avanü'den değilsiniz. Ama, kardeşiniz genç ve güzel bir kabile reisidir. Vairaümatü, onun karısı olmak ister!..

Téouri ve Oaaoa, mutlu haberi iletmek için, alelâcele Paia'ya tırmanırlar.

Oro, yine gökkuşağı üstünden yürüyerek, doğruca Vaitapé'e gider.

Vairaümatü, çok cici bir hasırdan yapılmış yatağında, en güzellerinden çeşit çeşit meyvelerle Oro'yu karşılar.

Tanrıca bir güç ve güzellikle, korularda, ovalarda, deniz kıyılarında, tamari ve pandanus ağaçlarının gölgesinde ve her yerde, durmadan sevişmeye koyulurlar.

Tanrı, gündüzleri Paia tepesine tırmanmaya, geceleri de, Vairaümatü'yle yatmak için tekrar geri dönmeye başlar.

Kız, ona, olağan bir dünya yarattığı gibi bakmaktadır. Oysa, Tanrı, öteki yaratıklar gibi geçici bir varlık değildir.

Oro, yol olarak, her zaman, Paia ile, Vaitapé arasına gerdiği gökkuşağını kullanır.

Taaroa'nın öteki oğulları, Orotéfa ile Oürétéfa, kardeşlerini bulmak için insan biçimine girerek yollara düşerler. Bir iz ele geçiremeden, uzun süre adalar üstünde dolaşırlar. Sonunda, Bora-Bora'da, kutsal bir mango ağacının altında, Vairaümatü'yle yatan genç Tanrıyı bulurlar.

Genç dişinin güzelliği gözlerini kamaştırır. Beğenilerini belirtmek için armağanlar sunmak isterler. Orotéfa, bir dişi domuz olur. Oürétéfa da, kızıl kanatlara bürünür. Sonra tekrar insan kişiliklerine dönerler. Dişi domuz ve tüyler, armağan olarak sevgililere kalır. Oro ve Vairaümatü, bunları ve konukları sevinçle kabul ederler.

Aynı gece, dişi domuz yedi çocuk doğu-

rur. İlkini, şimdilik bir köşeye ayırırlar. İkincisi, Tanrılara kurban edilir. Üçüncü, konukseverliğe adanır. Dördüncüye, «sevgi onuruna kurban edilecek domuz» adı verilir. Beşinci ve altıncı, domuz soyunu sürdürmek için damızlık olarak ayrılır. Yedinci, bütünüyle kızgın taş üstünde kızartılıp yenir. (Maorie'de halâ sürdürülen bu gelenek, Tanrılardan kalmış olacak.)

Şölenin bitiminde, Oro'nun kardeşleri, tekrar gökyüzüne dönerler.

Bir kaç hafta sonra, Vairaümatü, gebe kaldığını bildirir.

Oro, yedi domuzdan en güzelini seçip, Raiatéa'da, Büyük Marae'ye, Tanrı Vapoa'nın tapınağına götürür.

Orada rasladığı Mahi adlı birine domuzu teslim eder ve

— *Mai maitai oétéinei boüaa* (Bu domuzu al ve sağ salim sakla), der.

Gerekli merasimi yerine getirdikten sonra da

— Bu kutsal bir domuzdur. Kanı, benim soyumdan gelen erkeklerin bellerine renk verecek. Çünkü ben bu dünyanın babasıyım. Ona, Aréois adı verilecek. Bu ayrıcalığı ve onun adını sana sunuyorum. Burada uzun süre kalamıyacağım, diye ekler.

Mahi, Raiatéa'nın kabile reisine giderek olayı anlatır. Fakat, arada sağlam bir dostluk kurulmadan kutsal emaneti ona teslim etmek istemez.

— Benim adım, senin adın, senin adın da, benim adım olsun, der.

Kabile reisi buna çok sevinir ve her iki adı da benimser: Taramanini.

Bu sırada Oro, tekrar Vairaümatü'nün yanına gelmiş ve bir oğlu olduğunu öğrenmiştir. Çocuğa, Hoa Tabou te Rai (gökyüzünün kutsal dostu) adını verip dua ederler.

Bundan sonra Oro

— Süre doldu ve seni terketmek zorundayım, der.

Çok heybetli ve canavar bir ateş sütunu biçimine girerek, Bora-Bora'nın en yüksek dağı Périréreé'ye çıkar. Oradan da hızla ayrılarak, ağlayan karısının ve şaşkına dönmüş halkın gözleri önünde kaybolur.

Hoa Tabou te Rai, büyük bir kabile reisi olur ve insanları mala ve mülke kavuşturur Ölümü sırasında, göğe yükselerek, orada Tanrıça katına yücelmiş olan Vairaümatü'nün yanına yerleşir.

Oro, herhangi bir zamanda Brahma öğretisini adalara getiren bir Brahman olabilir. Bu konuda bazı izler üzerinde durmak gerekir.

Maorie dehası, bu öğretinin tertemizliğine uyanmış görünüyor.

Halktan ayrılmış bazı yetenekli kişiler, aralarında anlaşıp kaynaştılar. Dağınık ilkeleri biraraya getirmeye çalıştılar. Kısa sürede ör-

gütlenerek, din ve devlet egemenliğini ele aldılar. Bu egemenliği bütük adalara yayarak, kendilerine ayrıcalıklar sağladılar. Mal mülk sahibi oldular, güçlü derebeylikler kurdular ve adalar denizi tarihinde parlak bir dönem başlattılar.

Aréoi, bir bilginler topluluğu olarak belirdi. Yıllar süren araştırmalara yönelerek, her gece, eski Tanrıların mesellerini sözcük sözcük inceleyip, künhüne varmaya ve açıklamaya çalışan bu topluluk üyeleri, adalar üstünde egemenliklerini gittikçe arttırarak, insanüstü varlıklar olarak tanındılar ve insanları «huzur ve sükûna» kavuşturma gerekçesiyle, insanlar üstünde çok sıkı bir baskı düzeni kurdular.

Bizim Orta Çağ Hristiyan Senyörleriyle, onlara bağımlı vasalların karşılıklı ilişkileri bu düzende de uygulama alanı bulmuştur.

Ancak, konsüllerin (papazlar meclisi), Tanrı yararına, insanların yaşamları ve ölümleri üstüne tam bir yetki ve kesinlikle yargılar verebildikleri ve bu yargıları, Tanrı yargısı olarak kabul ettirdikleri bu «dinî-askerî» topluluk kadar korkunç bir başka topluluk düşünebilmek olanağı yoktur.

Aréoi öğretisine göre, insan kıyımı Tanrıları sevindirir. Bu yüzden de onlara kurbanlar vermek gerekir. Her ailede, ilk doğan çocuk alıkonularak, ondan sonra doğan çocuklar, bu öğreti gereğince öldürülmektedir.

Bu kanlı törenin gerekçesi, yedi domuz hikâyesidir. Yedi domuzdan, kutsal sayılan ilk

domuz alıkonularak, geri kalan altı domuz boğazlanmıştır.

Bu kanlı uygulama, gerçekten tüyler ürperticidir. Ancak, suçlama konusunda fazla aceleci davranmamak gerekir.

İlkel halkların pek çoğunda raslanan bu acımasız uygulama, genel bir sorun olarak ele alınınca, çok önemli bir toplumsal zorunluluğun sonucu olarak belirmektedir.

Beslenme yönünden geniş olanaklara sahip bulunanlar da dahil, bir çok ülke gibi, Maorie'de de, sınırsız üreme, gittikçe ağırlaşan geçim sorunlarına yolaçmıştır. Fazla çalışmaya gerek kalmadan kolayca yaşanabilen, doğaca çok zengin adalar üstünde, yaşayanların sayısı arttıkça, denizlerin balıkları, ormanların meyveleri, onları besleyebilmekte yetersiz kalmıştı. Büyük kıtlıklar başgöstermiş, böyle durumlarda her zaman, her yerde görüldüğü gibi, insanlar birbirlerini yemeğe başlamış, yamyamlık hızla yayılarak, kan gövdeyi götürür olmuştur.

Bu durumdan, çoğalmayı önlemek için gerekli tedbirleri almak gibi bir zorunluluk doğdu. Yamyamlığın olağan bir iş kabul edildiği bir dönemde ortaya çıkan Aréoi, ilk çocuktan sonra doğan çocukları öldürterek, sınırsız nüfus artışını ve bu olguda gelişen yamyamlığı önledi. Çocuk kurban etme geleneği de böylece yerleşmiş oldu.

Bir geleneğin doğumuna yolaçan nedenleri, sözde bilimsel ve toplumsal bir temele otur-

maya çalışan gülünç açıklamalar, bir komedi yazarına kahkaha olanakları sağlamaktan öte bir anlam taşımaz görünüyor. Bu noktada, bizim misyonerlerin yerleştirmeyi başardıkları kötü törelerle, geçmişi kötülemek, adalar halkının gözünde dedelerini küçük düşürmek için sürdürdükleri çabaları anımsamamak elden gelmiyor.

Aréoi, belli bir gelişme aşamasına ulaşabilmek için, aşırı uygulamalara girişmiş, Tanrılara özge yetkileri gasbetmiş bir topluluk olmalı.

Çocuk öldürülmesi geleneği, bir soyun doğal yoldan ayıklanması olgusu olarak beliriyor.

Her ailede, ilk çocuk, kutsal sayılarak bu acımasız uygulama dışında tutulmuş, bir hak olarak yaşayanlar arasında katılarak, bu ayrıcalıktan gurur duymuştur. Maorie soyunun halâ süregelen gururudur bu.

Bu uygulama, gelişme ve zahmetsizce yaşayabilme olanakları sağlamış, ancak, nüfus azalması yüzünden, güçlü bir soyun yavaş yavaş çöküntüye uğramasına yolaçmıştır.

Aréoi, bu kurban etme işine, dinsel ve sembolik bir anlam vermiştir. Yaşama hakkı, babadan oğula geçen bir şeref olarak kabul edilmiş, alıkonulan çocuklar, bu anlayışa göre yetiştirilmiştir.

Aréoi topluluğu, başta, on iki locadan meydana gelmekte, on iki yüksek Aréois te, bu

localara başkanlık (üstadı âzamlık) etmektedir.

Arkadan, ikinci dereceden katlara yücelmiş üyeler gelmekte, onları da, en son dereceyi oluşturan çıraklar izlemektedir.

Her derecenin, kollar, ayaklar, omuzlar, yüz ve bilekler üstüne döğme olarak işlenmiş özel işaretleri vardır.

Bir kral ölünce, yeni kral, gözalıcı giysiler içinde, adalarla kuşatılmış görkemli sarayından çıkarak, şerefine düzenlenen törene katılırdı. En önde, saçları kıt bulunur tüylerle donatılmış Aérois «Üstadı Âzam»ı, maiyetiyle birlikte Marae'ye gelirdi. Onları kapıda karşılayan papazın işaretiyle çalmaya başlayan borular ve trampetler, «Üstadı Âzam» ın gelişini bildirir, sonra da «ayin» e geçilirdi.

Tanrı tasviri önüne, kral tapınağa girerken kurban edilen bir insan ölüsü yerleştirilirdi. Önce bir konuşma yapan kral, papazların duasına katılır, duanın bitiminde ölünün gözlerini çıkaran papaz, sağ gözü Tanrıya, sol gözü de krala sunardı. Kral, gözü yutmak ister gibi ağzına götürürken, papaz gözü geri alır, tekrar yerine takardı. Bu davranışın sembolik bir anlamı vardı. Böylece, yamyamlığın kesinlikle yasaklandığı belirtilmiş olurdu.

Tanrı heykeli, papazlarca taşınan oymalı bir tabuta yerleştirilir, kral, iki papazın omuzladığı tabutu izler ve deniz kıyısına inilirdi. Arkadan, boru ve trampet sesleriyle yeri göğü inletterek öteki papazlar gelir, en arkadan da,

tam bir sessizliğe gömülmüş halk kalabalıkları sökün ederdi.

Körfezde, yeşil dallar ve çiçeklerle süslü, takdis edilmiş bir piroge (kayık)ye, önce put, sonra kral bindirilir, deniz suyunda temizlenip, Atuas-Mao (Haie Tanrıları)'ca takdis edilerek, papazların yönettiği pirogeyle, büyük mabede gelinirdi. Mabette, krala, başpapazca Maro Oüroü kuşağı ve kılıç kuşatılır, Taou Mata'nın yanında da, koluna hükümdar pazubenti takılırdı.

Tekrar piroge'ye dönen kral, ayakta dikilip, kendini halka gösterir, sessizlik birdenbire sona erer, ortalık, halk kalabalıklarının haykırışlarıyle inim inim inlerdi.

— *Maeva Arii* (Yaşasın kral)!

«Yaşa!» sesleriyle belirtilen sevinç taşkınlıkları hafiflemeye yüz tutarken, kral, putu taşıyan tabutun üzerindeki kutsal yatağa yatırılır, gelişteki sıra ve törelere uyularak, aynı yollardan tekrar Marae'ye dönülürdü.

Papazlar putu alır, yalnız başpapaz kralın yanında kalırdı.

Müzik ve dans eşliğinde coşkun bir şenlik başlatılır, şenliğe katılan halk, durmadan haykırırdı :

— *Maeva Arii!!!*

Put törenle mihraba yerleştirilirken, dinsel tören tamamlanmış olur, halkın bayramı başlardı.

Kral, bir hasıra uzanarak, yüksek saygı

ve bağlılıklarını sunmaya gelen tebaasını kabul ederdi.

Vahşi bir halkın, kendinden geçercesine bir coşkuyla, yüksek saygı ve bağlılıklarını sunuşuydu bu.

Tüm insanların, bir tek insana gösterdiği sevgi ve saygıydı. Ve bu insan bir kraldı.

Bir tiyatro oyununu andıran tören, aslında korku ve yılgının kabul ettirdiği bu bir tek insan içindi.

Bir saat sonra her şey bitecek, ertesi gün, yeniden eski düzene dönülecek, yeni efendi insanların kaderiyle keyfince oynamaya yönelecekti.

Kralın çevresinde çırıl çıplak dansederek dönen halkın coşkusu çılgınlık derecesine varıyordu. Barışsever insanların adası, korkunç haykırışlarla çınlıyordu.

Bayramın bittiğini bildiren kutsal borunun sesi duyulur duyulmaz da, delilik nöbetine tutulmuş insanlar, birdenbire kendilerine gelip, süklüm püklüm bir köşeye çekiliyor, yeniden tam bir sessizlik başlıyordu.

Ve görkemli kral, maiyetiyle sarayına dönüyordu.

Aşağı yukarı iki haftadan beri, Maorie, çok rahatsız edici, görülmemiş bir sinek akınına uğradı.

Ancak, yerlilerin keyfine diyecek yoktu. Çünkü, sineklerle, bütün balıkların, özellikle ton balıklarının dipten su yüzeyine çıktıkları bir dönem başlamış oluyor. Sinekler, çalışma, yani balık tutma zamanının gelip çattığını bildiriyor.

Tahiti'de çalışmanın bir eğlence işi olduğu unutulmamalıdır.

Ağlarla oltalar bir kez daha gözden geçiriliyor, gerekli onarım işlemleri tamamlanıyordu. Kadınlarla çocuklar, ağlarla, Hindistan cevizi yapraklarından yapılmış uzun kafeslerin, sahile ve mercan kayaları arasına taşınıp yerleştirilmesine yardım için görül-

memiş bir çaba harcıyorlardı. Bu ilk çalışma da, ton balıklarının pek sevdikleri yem balıkları yakalanıp, av için hazırlanıyordu.

Hazırlıklar tamamlanınca, üç haftalık süreyle, iki piroge birbirine bağlanıp denize açılıyordu. Pirogelerin önünde, uçlarına olta asılmış birer sırıkla, kolayca çekilebilecek biçimde sarkıtılmış halatlar vardı. Balık oltayı yutar yutmaz, bu halatlarla derhal yukarı çekilip, pirogeye alınıyordu.

Güzel bir Tahiti sabahı, erkenden ava çıktık. Oldukça uzaklara açılmıştık. Arasıra kocaman deniz kaplumbağaları görünüyor, yanımızdan geçerken başlarını çıkarıp bize bakıyorlardı.

Balıkçılar, keyifli sesler çıkararak, büyük bir coşkunlukla küreklere asılıyorlardı.

— Budist dilinde günahkârların günah çıkardıkları yer anlamına gelen - Mara mağarası karşısında, Ton deliği denilen çok derin bir yere geldik. Ton balıklarının, geceleri bu bölgede, köpek balıklarının ulaşamadıkları derinliklerde uyudukları söylenirdi.

Gelişimizden balıklar ürkmüş ve denizin üstü, birdenbire, kuş sürülerinden bir bulutla örtülmüştü.

Balıkları su yüzeyinde görür görmez, inanılmaz bir hızla aşağıya süzülen kuşlar, gagalarında yağlı et parçalarıyle geri dönüyorlardı.

Havada, denizde ve bizim pirogede, yalnızca kan ve ölüm düşüncesi egemendi.

Dipteki deliğe uzun ipli bir olta sarkıtılarak, ton balıklarının uyudukları yerde kolayca yakalanabileceklerini anlatmaya çalıştım. Böyle bir girişimde bulunamıyacaklarını, çünkü oranın kutsal bir yer olduğunu söylediler

— Deniz Tanrısı orada yaşar, dediler.

İşi kurcalayıp aslını öğrenmek istedim.

Bir çeşit Tahiti Neptun'unun (Deniz Tanrısı) hikâyesiydi bu.

«Roüa Hatou», denizin dibinde, tam burada yaşıyordu.

Bir zamanlar, burada avlanmaya kalkışan bir Maorie'linin oltası, Tanrının saçlarına dolaşarak onu uyandırmıştı.

Kendisini tedirgin etmek küstahlığında bulunanın kim olduğunu anlamak için şu yüzeyine çıkan «Roüa Hatou», suçlunun bir insan olduğunu gördü. Ceza olarak tüm insan soyunu yoketmeye karar verdi.

Ancak, her nedense suçluyu bağışladı ve ona, bütün ailesiyle Toa Marama'ya gitmesini öğütledi. Bir ada, bir dağ, bir de piroge —ya da Hun gemisi— verdi.

Balıkçı oradan ayrılır ayrılmaz sular yükselmeye başladı. Yavaş yavaş en yüksek tepeler bile sulara gömüldü. Bütün canlılar öldü. Yalnız Toa Marama'ya kaçanlar kurtuldu.

Zamanla adalar tekrar insanla doldu.

(Bu efsane, Maorie'lilerin tufanla ilgili çeşitli açıklamalarından yalnız biridir.)

Delikten biraz uzaklaştık. Piroge yöneticisi, sırığı denize uzatmak ve oltayı fırlatmak için sırada bekliyen balıkçıya işaret ederek işe başlamasını bildirdi.

Aradan uzunca bir süre geçmiş olmasına rağmen balık gelmiyordu.

Başka bir balıkçı sıraya girdi. Az sonra sırık aşağıya doğru bükülmeye başladı. Dört güçlü kol halatları çekti. Su yüzeyinde iri bir ton balığı belirdi. Ancak tam bu sırada dalgalar arasında peydahlanıveren dev bir köpek balığı ava saldırdı.

Sıra bana gelmişti. Yöneticinin işaretini alır almaz oltayı fırlattım. Az sonra bir ton balığı yakalandı. Komşularım, aralarında fısıldaşarak kıs kıs güldüler.

Sopalarımızla kafasını parçalayarak öl-

dürdüğümüz balığı tekneye çekip sırtüstü yatırdık. Karnı ayna gibi parlıyor, çevreye ışık saçıyordu.

Arkadaşlarım beni sevinçle kutladılar ve «sonradan görme» diye adlandırdılar. En başarılı balıkçı olmaktan gurur duyuyordum. Sesimi çıkarmadım.

Beni öğüp, göklere çıkarıyorlardı. Ancak, aralarında fısıldaşıp, kıs kıs gülmekten de geri kalmıyorlardı.

Av, akşama dek sürdü. Güneş, ufukta, sulara gömülmüş kıpkızıl bir ateş gibiydi. Yemlik balığımız tükenmişti. Teknemize on ton balık yüklemiştik.

Dönüş hazırlıkları başladı. İşler tamamlanınca, her iki avım sırasında bana yardımcı olan ve gülüşmelere keyifle katılan delikanlıyı sorguya çektim. Önce bir şey söylemek istemedi. Maorie'lilerin bu gibi durumlarda fazla direnme gücü gösteremiyeceklerini iyi bildiğim için üsteledim. Sonunda boyun eğmek zorunda kaldı, kulağıma eğilip, gülüşmelerin nedenini açıkladı: Ton balığı, karılarınca aldatılan erkeklerin oltasına gelirmiş!

Bana iki kez gelmişti!

Önemsemedim, gülüp geçtim.

Geri dönüyorduk.

Tropikal ülkelerde gece birdenbire geliveriyor.

Pirogemiz fosfor ışınlı bir oluktan akıyor, kürekçiler, geç kalmamak için, yirmi iki küreği birden, aynı anda suya daldırıp çıkarıyor,

birbirlerini gayrete getirmek için de, yüksek ve ölçülü sesler çıkarıp, haykırıyorlardı.

Ortalığı velveleye veren bağrışmalar yüzünden içime bir gariplik çökmüştü. Okyanus gittikçe azıyor, köpüklü dalgalar çevremizi sarıyordu. Bembeyaz bir buğu yükseliyor, ürkmüş balıklar su yüzeyine çıkıyordu.

İki saat sonra dış kayalara vardık. Burası denizin kudurduğu yerdir. Yüksek dalgaların oluşturduğu korkunç çalkantı, pirogeyi bir anda alaşağı edebilir.

Tekne ceviz kabuğu gibi sallanıyor, yerliler kumsala doğru ilerlemeye çalışıyordu.

Olup bitenleri endişeyle izliyordum. İçimi belli belirsiz bir korku sarmıştı.

Kara parçası kımıldayan alevlerle aydınlanmıştı. Bunlar, Hindistan cevizi dallarından yapılmış çok büyük meşalelerdi.

Meşalelerin pırıl pırıl aydınlattığı sahilde, kumlar üstünde ordugâh kurup bekleşen balıkçı ailelerinin durumu görülecek şeydi.

Kimileri gelişigüzel oturuvermişti. Kimileri sahil boyunca yürüyerek, ellerindeki meşaleleri sallıyorlardı. Oraya buraya koşuşup. atlayıp zıplayan çocukların ince sesleri teknemize kadar geliyordu.

Sallana sallana ilerleyen piroge sahile yaklaştı. Hemen oracıkta, ganimetin paylaşılmasına geçildi.

Yere serilen balıklar, başkan eliyle, ava ve yem balığı çalışmalarına katılan erkek, kadın ve çocuk sayısı kadar eşit parçaya ayrıldı.

Otuz yedi kişiye otuz yedi parça.

Vahinam, hiç vakit geçirmeden, balta ile odun kırıp, ateş yaktı. İkimize düşen payın bir parçasını pişirdi, bir parçasını da, sonraki günler için ayırdı.

Avda geçen olaylarla ilgili sorular soruyor, her şeyi bir bir öğrenmek istiyordu. Bu candan ilgi bir bakıma hoşuma da gidiyordu.

Kolayca sevindirilebilen çocuk içdünyasıyle herşeyden keyiflenen karımı, sessizce seyrediyor, içimi kemiren düşünceyi sezdirmeye çalışıyordum. Uçarı davranışları beni büsbütün kuşkuya düşürüyordu. Rahat değildim. İçimde gittikçe büyüyen bir huzursuzluk vardı.

Birbirini izleyen soruları, beni hem sevindiriyor, hem de tedirgin ediyordu.

Asıl ben, bir şeyler sorup öğrenmek istiyor, bunun için de elverişli bir zaman kolluyordum. Ancak, konuşmalarımız hep aynı konular üstünde gelişiyor, içimi boşaltmak fırsatı bulamıyordum.

Kendi kendime soruyordum

— Neden?

Ve kendim bir karşılık bulmaya çalışıyordum

— Kim bilir?

Yatakta birdenbire sordum

— Ne yaptığının farkında mısın?

— Evet!

— Sevdiğin adamda benden fazla ne buluyorsun? Deşiğik bir tad, öyle mi?

— Benim sevgilim yok ki!

— Yalan söyleme, balıklardan her şeyi öğrendim, beni aldattığını biliyorum!

Donuk ve şaşkın gözlerle yüzüme baktı. Garip ve mistik bir etki uyandıran şaşılacak büyüklükte gözleri vardı. Her zaman çocukça keyifli yüz çizgileri, şimdiye kadar hiç görmediğim biçimde gerilmişti. Bir yabancı seyreder gibiydim.

Kulübemizin havası birdenbire değişivermişti. Aklı bir köşeye iten olumsuz duyguların tutsağı, bir kör inancın oyuncağı olmuş-

tum. Bir şeyler sezmek, bir yerlerden bir şeyler öğrenmek istiyordum. Kuşkularımın anlamsızlığını bilmiyor değildim. Ama bir türlü içimden söküp atamıyordum.

Sessizce kalkıp kapıya yürüdü. Bir şeyler anlamak ister gibi karanlıklara baktı. Sonra odanın ortasına kadar gelip durdu. Bir dua mırıldanmaya başladı.

Kurtar beni! Kurtar beni! Gecedir.
Tanrıların gecesi
Kanat ger bana, kanat ger yüce Tanrım
Kanat ger bana, kanat ger yüce Tanrım
Esirge beni yanlış yoldan, kötü öğütlerden
Esirge, birdenbire gelen ölümden
Kötülüklerden, lânetle anılmaktan
Esirge beni kavgadan, ülkemi yokolmaktan
Barışı egemen kıl bize, bunu dile
Yüce Tanrım, kudurmuş savaşlardan esirge
Esirge tüm korkulardan
Tüm kuşkulardan
Esirge, tüyler ürperten olaylardan
Ruhumu ve yaşamımı sürdür
Yüce Tanrım

Ben de dua ettim.

Ağlayarak yanıma geldi. İyice sokulup, kendisini döğmem için yalvardı.

Ürpererek ellerime baktım. Onu bu ellerle mi tokatlayacaktım?

Halâ yalvarıyordu :

— Neden döğmüyorsun? Böyle gücenik kalırsan hasta olursun!

Sarılıp öptüm. Onu daha çok sevmeye başlamıştım. Sevgimin derinliği Tehura'yı şaşkına çeviriyordu. Ve Buddha'nın dediklerini tekrarlıyordum

«*Evet, yumuşak huy, öfkeyi yenmek zorundadır. İyilik kötülüğü ve gerçek yalanı yenmek zorundadır.*»

Bu gece, yaşantımın en önemli geces oldu. Tanrısal bir geceydi.

Günün ilk ışıklarıyla uyanıyorduk.

Sabahleyin erkenden Tehura'nın annesi geldi. Elinde taze Hindistan cevizleri vardı. Bakışlarıyle kızını sorguya çeker gibiydi. Her şeyi anlamışa benziyordu.

Yanıma yaklaşıp, oldukça değişik ve anlamlı bir sesle sordu :

— Dün balığa çıkmışsın, işler yolunda gitti mi bari?

— Galiba!

Çok önemli aile sorunlarım yüzünden Fransa'ya dönüyordum.

Yaşam dolu, konuksever ülke, eşsiz ülke, özgürlüğün ve güzelliğin vurdu.

İki yıl daha yaşlanmıştım. Ama yirmi yıl gençleşmiş dönüyordum.

«Vahşi»leşmiştim. Ama bilgeleşmiştim de.

Evet, bu vahşiler, bu bilgisizler, eski insan kültüründen çok şeyler öğrettiler bana. Yaşam ve sanat üstüne mutlu edici bilgiler verdiler. Her şeyden önce kendimi daha iyi tanımayı öğrettiler. En derin gerçekleri onlardan duydum.

Bu senin gizemin midir, bilinmeyenlerle dolu dünya?

Bana ışık verdin, doğanın ölmez güzelliklerini getirdin.

Şaşırtıcı antik güzelliğinde kendimi buldum.

Anlayış ve sevgi dolu insanlarından uzaklaşıyorum. Onlar yine çiçek açacak. Ama ben, beni iyileştiren, beni kendime getiren güzel kokuyu bir daha soluyamıyacağım.

Tehura'yı son kez, vapura binmek için rıhtımdan ayrılırken gördüm.

Geceleri sessizce ağlamıştı. Bütün üzüntü çekmişliğine ve tükenmişliğine rağmen sakin görünüyordu. Bir taşın üstüne oturmuş, güçlü ve sağlam ayaklarını suya sarkıtmıştı. Sabahleyin kulaklarına taktığı çiçekler, dizlerinin üstüne düşmüş, buruş buruş olmuştu.

Suskun, donuk, kaygılı, karanlık ve yorgun bakışları, bizi kesin olarak ayıran geminin kara dumanlarına çevrilmişti.

Gittikçe kıyıdan uzaklaşıyorduk. Gemi köprüsünden dürbünle onu seyrediyor, dudaklarına asılıp kalmış, hiç bir zaman unutamıyacağım şu eski Maorie şiirini mırıldandığını duyar gibi oluyordum

Hafif rüzgârlar güneyden ve doğudan
Bir okşayıcı müzik başımın üstünde
Alelâcele birleşiyorlar sonuncu adada
Gölgesi içinde karanlık ruhun, sevgi ağacı

Beni terkeden

diyor ve gözyaşlarıyle beni izliyordu.

SON SÖZ

Leopold Zahn

SON SÖZ

LEOPOLD ZAHN

«İçgüdülerim, kalbim ve aklımla çelişen hiç bir şeye güvenmemeyi öğrendim.
«İlkel yaşantı benim için bir gençleşme besini oldu.»

P. Gauguin

8 Mayıs 1903 sabahı saat 11'e doğru, Markiz adaları dizisinden Dominik adasının gözalıcı tropikal görüntüsü içine yerleşmiş yoksul bir kulübede, Fransız memurlarıyle, polisin, kötü bir ressam, ayyaş ve serseri bir kavgacı saydıkları, «vahşiler» diye adlandırılan yerlilerinse, bir dost olarak, içten bir sevgi ve saygıyle bağlandıkları 55 yaşında bir adam öldü.

Bu adam, ressam Paul Gauguin'di.

Kötü ve çılgınca serüvenlerle geçen ikinci Tahiti gezisi sırasında kendi kendine soruyordu: «Yoksa yanlış bir yaşantı mı seçtim?»

Kentsoylu ölçülerine göre, gerçekten yanlış bir yaşantı seçmişti. Bir düşünelim :

Borsa simsarı olarak yılda kırk bin altın frank kazanabilen otuz yaşlarında varlıklı bir adam. Kendisine dört tatlı çocuk doğuran kuzeyli bir güzelle, Danimarkalı Mette Sophie Gad'la evli. Çok iyi döşenmiş rahat bir evde oturuyor ve eğlenmek için arasıra resim yapıyor.

İşte bu adam, 1883 yılı ocak ayının güneşli bir gününde, herkesi şaşırtan bir açıklama yaparak: «Bundan sonra yalnız resimle uğraşacağım» diyor. Mesleğinden ayrılıyor ve kendisini kentsoylu yaşantısına bağlayan bütün bağları koparıyor.

Bu karar, para kazanma olanakları gibi, kentsoylu evliliğini de sarsıyor, özgür sanatçı yaşantısı içinde, ömrünün sonuna kadar serüvenden serüvene koşmak zorunda kalıyor.

Annesi yönünden damarlarında bir damlacık İnka kanı taşıdığı sanılıyor. (*) Avrupa uygarlığından tiksinti duymasına ve «vahşiler» gibi yaşama özlemi içinde bulunmasına, damarlarındaki bu bir damlacık kanın yolaçtığı düşünülebilir.

Aradığı sessizlik ve ilkel yaşama olanaklarını önce Bretagne'da buldu. «Takunyalarım granit yer üstünde tıkırdadıkça, içinde gerçek

---

(*) Annesi Aline Marie Chazel, sosyalist bir kadın yazarın, Flora Tristian'ın kızıdır. Aragon'un da, bu kadın yazarın Peru'da yerleşmiş soyundan gelmiş olması gerekir.

resmi yaşatan o çok eski, çok güçlü ve buğulu sesi duyabiliyorum.»

Ne var ki, Bretagne Paris'e çok yakındı. O, daha ötelerin özlemi içindeydi. Sonunda uzaklar onu kendine çekti.

1887 de, tropikal ülkelere doğru bir geziye çıktı.

«Kesin kararımı mart ayı içinde vermiştim. 10 Nisanda bir posta vapuruyle Fransa'dan ayrıldım. Amerika'ya gidiyordum. Buradaki yorucu ve yıpratıcı yaşantıya daha fazla dayanabilmek olanağı yoktu. Yaratıcı gücüme kavuşabilmem için tertemiz bir dünyada yaşamam gerekiyordu...

Avrupa'da ünüm gittikçe yayılıyordu. Buna rağmen, üç gün üstüste hiç bir şey yemeden beklemek zorunda kaldığım oluyordu. Bu kötü yaşantı sağlığıma zarar vermekle kalmıyor, yaratıcı gücümün gelişmesini de engelliyordu.

Gerçek gücüme kavuşabilmek için, bir «vahşi» gibi yaşamak amacıyle, Panama'ya gidiyordum. Panama'nın bir mil kadar sağına düşen, hemen hemen insansız, özgür ve çok verimli bir ada biliyordum. (Taboga). Bu ada, sağlıklı havası, yiyecek bakımından bol balığı ve yemişiyle beni kendine çekiyordu. Yanıma pek bir şey almaya gerek kalmadan yalnızca boyalarım ve fırçalarımla, yaratma gücümü elde edenedek, bütün dünyadan kaçmak istiyordum».

Düş üstüne düş!..

1888 de, koltuğunda yirmi resimle, hasta ve meteliksiz, tekrar Paris'e dönmek zorunda kaldı. Büyük kentte fazla oyalanmadan Bretagne'ya geçti. Orada, 1886 da Paris'te tanıştığı Vincent Van Gogh adlı bir ressamın mektubunu buldu. Yalvarırcasına mektup üstüne mektup yağdıran bu garip fakat çok yetenekli Hollandalı, kiraladığı küçük evde, beraberce yaşayıp çalışmalarını sürdürmeleri için acele Arles'e gelmesini istiyordu.

Gauguin bir türlü karar veremiyordu. İçgüdüleri onu uyarıyor olmalıydı.

Sonunda dayanamayıp, 1888 ekiminde Arles'e gitti. Binbir çile ve güçlüklerle dolu ortak yaşamları, Hollandalı'nın kulağını kesmesi dramıyle son buldu. Van Gogh'un deliliği açıkça belli olmuştu.

Önce Paris'e, orada bir süre kaldıktan sonra da, Bretagne'da Pouldu'ya, Marie Henry'nin yanına gitti.

Çevresine topladığı bir sürü genç sanatçıyle Auberg'de yaşıyan Marie Henry, onları yeni bir sanat anlayışına hazırlamak için dersler veriyor, tanınmalarını sağlamak için de yoğun bir çaba harcıyordu.

Maurice Denis'e göre, «bu ağır kanlı okul, kocaman elma şarabı testileri arasından, ilkel bir sanata uzanmaya çalışıyordu».

Pierre Loti'nin sıcak denizleri anlatan «Le Mariage» romanı, Gauguin'in tropikal ül-

kelere duyduğu sınırsız özlemi tazelemiş, gözlerinin önüne, büyüleyici resimler ve gözalıcı renklerle, eşsiz güzellikler sermişti.

«Bir gün, —hem de yakın bir gün—, sıcak deniz adalarının ormanlarına saklanacağım. Büyük bir coşku içinde gömüleceğim sessizlikte yalnız sanatımı yaşıyacağım. Kendime, uygar Avrupa'da para üstüne dönen kavgalardan habersiz bir aile kuracağım. Tahiti'de, tropikal gecelerin büyülü güzelliklerine dalıp, kendimden geçeceğim ve yalnızca kalbimin yumuşak müziğine kulak vereceğim.

Sonunda özgürlüğüme kavuşacağım. Para düşünmeden sevgilere bırakacağım. kendimi. Şarkı söyliyerek rahatça öleceğim.»

Yaşama sevinciyle dopdolu, içinde her şeyi, —insanları ve sanatı— çürüten Avrupa'ya böyle sesleniyordu.

Altmış üç günlük bir yolculuktan sonra, 8 haziran 1891 de, Tahiti'nin başkenti Papeete'ye çıktı.

Bir kaç gün sonra, yerlilerin son kralı Pomare V. öldü. Bu ölüm, Gauguin'e kötü bir işaret gibi göründü.

Tahiti'de aradıklarını bulabildi mi? Sıcak denizlerin dünyası, ona Avrupa'yı unuttırabildi mi?

Şair ve sanat yazarı Charles Morice'le birlikte hazırladıkları «Noa Noa» adlı kitabında, düşleri gerçekleşmiş görünüyor.

Ancak, aradan daha iki yıl geçmeden, sıkılıp tekrar Avrupa'ya dönüyor.

«Yaşam dolu, konuksever ülke, eşsiz ülke. Özgürlüğün ve güzelliğin yurdu».

«İki yıl daha yaşlandım. Ama yirmi yıl daha gençleşmiş olarak dönüyorum».

«İlkelleştim. Ama bilgeleştim de».

Fransa yolculuğu sırasında, gemi limandan ayrılırken, rıhtım duvarına oturarak, güzel bacaklarını gelişigüzel suya sarkıtıvermiş, üzgün ve dalgın bakışlı, Maorie'li bir kız görüyordu. Bu kız, yüreğinin altında Gauguin'in çocuğunu taşıyan Tehura'ydı.

Bu gelişinde Gauguin, resim alıp satıcısı Vollard'a, doğulu bir şehzade gibi görünüyor: Uzun boylu, geniş omuzlu, «küstah» denecek ölçüde gururlu bir adam. Kürklü şapkası, omuzlarına atılmış paltosuyle, birlikte yaşadığı öncü (avantgard) ressam ve yazarlardan hemen ayırdediliyor. Gözalıcı giysilere bürünmüş, Annah adında yarı Cava'lı bir kızla dolaşıyor. Her yere onunla girip çıkıyor.

Sanat anlayışıyle kentsoyluları şaşırtıyordu. Amcası Isidor'dan kalan mirasla, her çareye başvurarak, Paris'in 4, rue Vercingetorix'inde kurduğu atelyeyi «vahşiler»in zevkine göre düzenliyerek, resim anlayışını bir kez daha açıklamış oldu.

Duvarlar, Van Gogh'un Arles'teki evinde de görüldüğü gibi, yine krom sarısına boyanıyor, giriş kapısı, Tahiti motifleri ve Maorie

yazıtlarıyle süsleniyordu: «Te-Faruru (burada sevilir)».

Divanlar, halılar, Okyanus silâhları, şöminenin üstünde necef taşları, Cézanne ile Van Gogh'un resimleri yanında, beyaz çerçeveler içinde gözalıcı renkleriyle, kendi tropikal ülke resimleri. Geveze bir Maorie papağanıyle bir maymun.

Durand-Ruel galerisinde açtığı sergiden, belki de fiyatları çok yüksek tuttuğu için, umduğu kazancı sağlıyamadı. İlk baharda, yarı Cavalı sevgilisi Annah ve maymunuyle Bretagne'ya döndü.

Küçük Breton kenti Concorneau'da, ten rengi ve giysileriyle göze batan yarı Cavalı kız yüzünden karıştığı korkunç bir kavgada, tayfalardan yediği tekmelerden biriyle baldır kemiği kırıldı. Kemik bir türlü yerine oturmadı ve Gauguin sakat kaldı.

Annah ona mutsuzluk getirmişti.

Tahiti'ye dönüş masraflarını çıkarabilmek için, Paris'te, Hotel Drouot'da bir sergi açtı. Dostu Strindberg'e başvurarak, açık arttırma kataloğuna bir önsöz yazmasını rica etti. İsveçli ozan, uzun bir mektupla, resimlerinin uykularında bile kendisini tedirgin ettiğini, bu yüzden de ricasını yerine getiremiyeceğini bildirdi:

«Bitki Bilimi yönünden tanımlıyamadığım ağaçlar. Ne oldukları anlaşılmaz düş ürünü hayvanlar ve yalnız sizin yaratabileceğiniz

uydurma insanlar. Lâv saçan volkanlara benzeyen bir deniz, içinde Tanrı'nın bile barınamıyacağı bir gökyüzü.

Düşlerimde, «Bayım!» diyorum, siz yeni bir yeryüzüyle yeni bir gökyüzü yarattınız. Sizin dünyanız duygularımı okşamıyor... Ve sizin cennetinizdeki Havva, düşlerimdekine uymuyor...»

Uygarlığa karşı kinle dolu bir «vahşi» olarak, Gauguin, Strindberg'in mektubundan hoşlandı ve onu önsöz olarak kullandı.

Sergi, bütün umutlarını kıran korkunç bir başarısızlıkla sonuçlandı.

Paranın her şey olduğu ve insanları tutsaklaştırdığı Avrupa'dan iyice soğuyarak, kurtuluşu Tahiti'ye kaçmakta buldu.

1896 da yine Tahiti'deydi.

Ancak, Avrupa uygarlığının bürokrasi ve polis düzeni orada da yerleşmişti. Orada da para her şey, yaşayabilmek için tek gerekli şeydi. Gauguin ise meteliksizdi. Geçimini sağlayabilmek için, günde sekiz franka, resmî yapı yerlerinin bürokratik yazı işlerinde ömür tüketmek, geometrik krokiler çizmek zorunda kaldı. Üstelik, kırık ayağına musallat olan egzama yüzünden ikide bir hastahaneye taşınması gerekiyordu.

Koltuklarına sıkı sıkıya yapışmış Avrupalı Tahiti sosyetesi, ona tepeden bakıyordu. Bu kaba davranışa karşı koymak için gazeteciliğe atıldı.

Bir zamanlar gemicilik, sonra da kaçakçılık yapan, şimdi de Papeete'de ticaretle uğraşan Georges Coulon adında şüpheli birini tanıyordu. Coulon, bürokrasiye karşı bir gazete çıkararak, sömürge yönetiminin bütün rezaletlerini gözler önüne sermek istiyordu. Gauguin'i başyardımcılığına ve gazetenin yazarlığına atadı.

Yazılarını, Maorieli adı «Koke» imzasıyle yayınlıyordu.

Gazete, ayda bir iki kez çıkıyor, baskı sayısı, otuzu kırkı geçmiyordu. Oldukça anlamlı bir adı vardı: «Les guepes (Yaban Arıları)»

«Soytarıların Gizli Yaşamı», «Hokkabazlık», «Garip Bir Vali» gibi iğneleyici ve saldırgan başlıklar göze çarpıyordu.

Gauguin, «Yaban Arıları» nı yeterli bulmıyarak, «Le Sourire (Gülücük)» adlı başka bir gazete çıkardı. «Gülücük», başlık altı yazısında açıklandığı gibi: «Bazen ciddî, bazen muzip bir aylık gazete»ydi.

Son olarak ta, Tahiti modasında reform yapmak amacıyle, moda gazetesi «La mode pour tous» yu yayınladı.

Bu gün, özellikle, Gauguin'in kendine özge ağaç resimleriyle süslü «Le Sourire» kolleksiyonu büyük bir ilgi toplamakta, kolleksiyoncularca kapışılmaktadır.

*
**

Tahiti'den gittikçe daha çok tiksiniyor,

ancak, yokolmuş cenneti bulmak umudunu da yitirmiyordu.

Tanıdığı bir kaptan, Markiz adaları dizisinden, Fransızların La Dominique adını verdikleri ve Hiva Oa (Büyük Kör Kaya) kabilesinin yaşadığı adayı öğüyor, oraya gitmesini salık veriyordu.

Gerçek bir cennet olan bu adada mutluluğa kavuşacak, Avrupa'yı unutacaktı. Bu kaçıncı yanılgı!

Yaşamının son bir buçuk yılı, Hiva Oa'da geçti. Doğa çok zengin ve «vahşi», yerliler de soylu ve konukseverdi. Yani, her şey istediği gibiydi. Ancak, burada da, Tahiti'dekinden daha mutlu değildi.

Kulübesini, Hiva Oa'nın başkenti Atua körfezine, Hindistan cevizleriyle, ekmek yemişi ağaçlarının gölgesine kurmuştu. Süt mavisi denizde, sarı yelkenler dalgalanıyordu. Geceleri, yatağını, altın kahverengi, dar kalçalı bir Maorieli kızla paylaşıyordu.

Her şeye rağmen Avrupa'yı unutamıyor, en çok ta, Avrupa'nın onu unutmuş olması korkusu uykularını kaçırıyordu. Avrupa'ya giden gemilerin ardından bakakalıyordu.

Yavaş yavaş tükenen Gauguin, «Société Commerciale» ye ödemek zorunda olduğu 1400 frankı düşünüyor, dört gözle, resim alıp satıcısı Vollard'dan gelecek parayı bekliyordu.

1903 Nisanında yazdığı bir mektupta:

«Bütün bu üzüntüler beni öldürecek» diye yakınıyordu.

Bir ay sonra da öldü. Hiva Oa'nın yakıcı tropikal güneşi altında yaptığı son resim, karlara gömülmüş bir Bretagne köyünü canlandırıyordu.

— S O N —

YANKI YAYINLARINDAN ŞİMDİYE KADAR ÇIKMIŞ OLAN ESERLER

	Kuruş
1 — GÜNEY POSTASI: Antoine de Saint - Exupéry	400
2 — FAKİR ÇALGICI: Franz Grillparzer	Bitti
3 — ANTİGONE: Kemâl Demirel	Bitti
4 — MAX SCHELER ve Fr. NİETZSCHE'de Trajik olan: Dr. İoanna Kuçuradi	Bitti
5 — YAZIŞMALAR: Maksim Gorki Anton Çehov	300
6 — ALTINCI KOĞUŞ: Anton Çehov	400
7 — KANAYAN İSPANYA: Antoine de Saint Exupéry	500
8 — İLK YILLARIN EMEĞİ: Heinrich Böll	500
9 — FRİDERİKE'YE MEKTUPLAR: Stefan Zweig	400
10 — KEŞİŞ SOFRONİE: Panait İstrati	400
11 — PARKTA: Marguerite Duras	500
12 — SİSTE BİR SES: Jens Peter Jacopsen	500

PAUL GAUGUIN
(1848 - 1903)

DURAN OFSET BASIMEVİ 27 71 34

7.5 Lira